

Møte fredag den 14. november 2008 kl. 10

President: Carl I. Hagen

Dagsorden (nr. 15):

1. Innstilling fra finanskomiteen om statsgaranti for andel av innskudd i Kaupthing Banki Hfs filial i Norge (kap. 1640) (Innst. S. nr. 26 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 6 (2008–2009))
2. Innstilling fra finanskomiteen om garanti for styreansvar for medlemmene av administrasjonsstyret i Kaupthing Banki Hfs filial i Norge under offentlig administrasjon (Innst. S. nr. 25 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 7 (2008–2009))
3. Interpellasjon fra representanten Kari Lise Holmberg til kunnskapsministeren:

«Aftenposten viser den 22. september til tall fra Statistisk sentralbyrå som forteller at 35 pst. av innvandreguttene i videregående slutter skolen for i stedet å jobbe, henge på gaten eller sove bort dagen. Én av fem etnisk norske gutter dropper ut, mens halvparten av de afrikanske guttene slutter skolen. Forskning viser dessuten at det generelt er slik at gutter gjør det dårligere på skolen enn jenter. Drop-out er en av vår skoles store utfordringer. Årsakene kan være mange, men jeg ønsker å fremheve det faktum at både etnisk norske og innvandrerungdom må kunne norsk for å klare å følge med på skolen. Skolen skal dessuten være en arena hvor alle grupper skal ha likeverdige sjanser til å lykkes.

Hvordan vil statsråden sikre at skoleverket på et tidlig tidspunkt greier å fange opp og hjelpe de elevene som er i risiko for å droppe ut i videregående skole?»

4. Interpellasjon fra representanten Karin Andersen til helse- og omsorgsministeren:

«Legemiddelavhengighet og bivirkninger av det er et stort og skjult folkehelseproblem. Det medfører store lidelser for den enkelte og har høye samfunnsøkonomiske kostnader. Helsevesenet må i mange tilfeller ta medansvar for at avhengigheten har oppstått. Det er stor mangel på kunnskap blant brukere, helsepersonell og ellers i samfunnet om dette problemet. Tilbud og behandling er nærmest fraværende i Norge, og dette er det nødvendig å rette opp. Prosjektet «Medisin mot piller», lokalisert på Hamar, har startet et meget viktig arbeid på feltet og arbeider for å etablere et landsdekkende ressurscenter. Arbeidet skal være forbyggende og gi kunnskap, råd, veiledning og støtte til brukere, helsevesen og andre berørte.

Hva vil statsråden gjøre for å sikre at prosjektet «Medisin mot piller» får fortsette sitt viktige arbeid?»

5. Interpellasjon fra representanten Gunnar Kvasheim til helse- og omsorgsministeren:

«Vi opplever en økende bekymring for helseeffektene ved at mennesker over tid utsettes for stråling fra stadig flere strålekilder. Det er mange eksempler på at personer mener de er blitt syke som følge av eks-

ponering fra mobilmaster, mobiltelefoner og trådløse nettverk. I flere kommuner er man bekymret for stråling i tilknytning til skoler og barnehager. Det er ulike oppfatninger i forskningsmiljøene knyttet til de helsemessige konsekvensene av slik bestråling. En rekke land har innført lavere grenseverdier for stråling enn det som er anbefalt av WHO med bakgrunn i denne usikkerheten. Fra ulikt hold hevdes det at WHO's grenseverdier er påvirket av tunge næringsinteresser. På flere områder legges føre var-prinsippet til grunn. Det er grunn til å drøfte hvordan en føre var-holdning bør innføres på dette området.

Hva er Regjeringens politikk på området, og hvilke tiltak vil Regjeringen iverksette?»

6. Referat

Presidenten: Den innkalte vararepresentant for Rogaland fylke, Unn Therese O. Sørensen, har tatt sete.

Det foreligger to permisjonssøknader:

- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Hill-Marta Solberg fra og med 18. november og inntil videre
- fra Sosialistisk Venstrepartis stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Olav Gunnar Ballo fra og med 18. november og inntil videre

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Finnmark fylke: Kirsti Saxi

For Nordland fylke: Knut Petter Torgersen

Endring av ukeprogrammet

Presidenten: Med hjemmel i forretningsordenens § 26 fjerde ledd vil presidenten foreslå at det oppsatte ukeprogram for inneværende uke endres slik at det i dag, fredag den 14. november, etter stortingsmøtets slutt settes et meget kort møte i Odelstinget. – Ingen innvendinger er kommet mot presidentens forslag, og det anses vedtatt.

Sak nr. 1 [10:01:22]

Innstilling fra finanskomiteen om statsgaranti for andel av innskudd i Kaupthing Banki Hfs filial i Norge (kap. 1640) (Innst. S. nr. 26 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 6 (2008–2009))

Svein Flåtten (H) [10:02:48] (ordfører for saken): Det er en enstemmig finanskomité som går inn for at Stortinget skal slutte seg til at staten garanterer for andelen av innskuddene i den norske filialen av Kaupthing, som er sikret av den islandske innskuddssikringsordningen. Det vil altså bety innskudd opp til motverdien av 20 887 euro.

Denne saken er én av flere saker som finanskomiteen

i høst på bakgrunn av finanskrisen har behandlet meget raskt og også vært enstemmig om. Jeg anbefaler derfor på vegne av komiteen denne innstillingen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1. (Votering, se side 489)

Sak nr. 2 [10:03:50]

Innstilling fra finanskomiteen om garanti for styreansvar for medlemmene av administrasjonsstyret i Kaupthing Banki Hfs filial i Norge under offentlig administrasjon (Innst. S. nr. 25 (2008–2009), jf. St.prp. nr. 7 (2008–2009))

Svein Flåtten (H) [10.04.23] (ordfører for saken): Denne saken har den forhistorie at det var problematisk å skaffe forsikringsdekning for det ansvaret som administrasjonsstyret i Kaupthing Banki Hfs filial under offentlig administrasjon kunne komme i.

Det har under behandlingen vært litt usikkerhet om hvorvidt man allikevel kunne greie å få til en forsikringsdekning. Det spørsmålet er for så vidt uavklart. Det går frem av et brev fra Finansdepartementet til Stortingets presidentskap. Finanskomiteen har nå behandlet forslaget fra Regjeringen om den dekningen som man har bedt om, og så får en eventuell forsikringsdekning komme i tillegg.

Det er heller ikke i denne saken noen uenighet i komiteen om å slutte seg til det forslaget som kommer fra Regjeringen. Også denne saken har vi raskt og effektivt og i lys av den situasjonen som foreligger, behandlet veldig fort.

Jeg har lyst til å si – antakelig på vegne av opposisjonen, i hvert fall på vegne av mitt eget parti – at slik kan vi også behandle andre saker som måtte komme fra Regjeringen i forbindelse med den finanskrisen som foreligger. Vi har invitert Regjeringen til å komme med forslag til løsninger. Jeg oppfatter at det så langt har vært avvist. Men hvis man skulle komme til det resultat etter hvert at de løsningene som Regjeringen selv har pekt på mange ganger, og som ligger i det fremlagte budsjett, ikke skulle være tilstrekkelige eller gode nok for å håndtere de tidene vi går inn i, tror jeg alle opposisjonspartiene i finanskomiteen er rede til å gå inn på en rask behandling og med en positiv innstilling.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 489)

Sak nr. 3 [10:06:54]

Interpellasjon fra representanten Kari Lise Holmberg til kunnskapsministeren:

«Aftenposten viser den 22. september til tall fra Statistisk sentralbyrå som forteller at 35 pst. av innvandrer-guttene i videregående slutter skolen for i stedet å jobbe, henge på gaten eller sove bort dagen. Én av fem etnisk norske gutter dropper ut, mens halvparten av de afrikanske guttene slutter skolen. Forskning viser dessuten at det

generelt er slik at gutter gjør det dårligere på skolen enn jenter. Drop-out er en av vår skoles store utfordringer. Årsakene kan være mange, men jeg ønsker å fremheve det faktum at både etnisk norske og innvandrerungdom må kunne norsk for å klare å følge med på skolen. Skolen skal dessuten være en arena hvor alle grupper skal ha likeverdige sjanser til å lykkes.

Hvordan vil statsråden sikre at skoleverket på et tidlig tidspunkt greier å fange opp og hjelpe de elevene som er i risiko for å droppe ut i videregående skole?»

Kari Lise Holmberg (H) [10:08:07]: Jeg vil starte med noe positivt. Det er all mulig grunn til å rose skolene i Oslo og Akershus med gode resultater i nasjonale prøver i lesing og regning – i år som i fjor. Kartlegging av elevenes ferdigheter, systematikk og åpenhet om resultater har gitt suksess. Dette er imponerende, ikke minst fordi 38 pst. av elevene i Oslo-skolen har minoritetsspråklig bakgrunn.

Resultatene av de nasjonale prøvene viser at det nytter. Det nytter å jobbe systematisk, og det nytter å satse. Tiaringen Martin forklarte det på sin måte: Det er fordi vi har konsentrert oss og fokusert mer på lesing.

Skoletestene viser at det er store variasjoner fylkene imellom og kommuner og skoler imellom. Men nå kan alle se bak tallene og se hva som fungerer, hva som kan bli bedre, og hvor det bør bli bedre. Med dagens situasjon i videregående skole der mange elever velger å avbryte sin skolegang, har ikke bare norsk skole et problem. Hele det norske samfunnet står overfor en stor utfordring. Derfor er det så positivt at det nytter å sette inn tiltak. Barn som er gode lesere, vil stå godt rustet til både utdanning og arbeid. Barn som blir sett i skolesituasjonen, og får muligheter til å utvikle seg positivt, dropper sjelden ut av videregående skole.

Hva gjør vi feil når tall fra Statistisk sentralbyrå viser at rundt én av fire som begynner i videregående opplæring, slutter før skolegangen er gjennomført?

Forskningsresultater viser at foreldrenes syn på utdanning og foreldrenes eget utdanningsnivå er viktige faktorer. Elever som ikke bor sammen med begge foreldrene, har også større risiko for å avbryte opplæringen. Dersom elevene har mye fravær i grunnskolen, dårlige prestasjoner, lav arbeidsinnsats, atferdsavvik eller generelt lave ambisjoner om utdanning, er sjansene store for at de vil avbryte opplæringen på videregående nivå. I videregående vil manglende innfrielse av førsteønsket også kunne øke sjansen for avbrudd ytterligere.

Avbrutt utdanning er ofte et resultat av mangelfull skolegang allerede fra grunnskolen av. En PISA-undersøkelse avdekker da også at den norske skolen ikke ser ut til å ha like høye ambisjoner på vegne av alle elevene. Noen av dem som avbryter utdanningen, finner veien tilbake til skolen igjen – heldigvis – men altfor mange gjør det ikke. For disse øker sjansene til å falle utenfor arbeidslivet, og det er nærliggende å tenke at veien til passivitet og en kriminell løpebane kan bli kort.

Et eksempel er den gruppen som blir kalt gjengangerne. Noen få gutter utøver den alvorligste ungdomskriminaliteten. Dette er en liten gruppe som er vanskelig å stoppe. De kalles tidligstartere. De opplever mye risiko i oppvekst-

ten. De skiller seg tidlig ut på skolen og kommer på ville veier. Ofte blir de kriminelle. Politiet strever med å fange dem opp så tidlig at de kan hindre en videre og varig kriminell løpebane. Disse er ofte i 15–16-årsalderen, og da er det for sent. Vi må løse problemene tidligere, sier politiet. Ifølge voldsforsker Ragnhild Bjørnebekk ved Politihøgskolen i Oslo viser all erfaring at man ved å gå inn svært tidlig kan oppnå best resultater – oftest så tidlig som når gutten eller jenta er under ti år.

Naturlig nok er det en klar sammenheng mellom skoleprestasjoner og i hvilken grad en elev fullfører skoleløpet eller gir opp og dropper ut.

VG Fakta viste den 6. november statistikken over grunnskolepoengene for fylkene. Ikke uventet kom fylker som Østfold og Telemark dårlig ut, det gjorde de også nå ved de nasjonale prøvene. Begge er gamle industrifylker, der det ikke har vært påkrevd med høyere utdanning. Begge har en gjennomsnittsinntekt i kommunene som ligger under landsgjennomsnittet, og det betyr at begge fylkene har mindre penger å bruke på skolene enn man har ellers i landet. I Telemark – som er mitt hjemfylke – er drop-out altfor høy og til stor bekymring, nettopp fordi vi ofte finner igjen de som dropper ut, på trygdestatistikken på et senere tidspunkt.

Så mye som 20 pst. av elevene går hvert år ut av grunnskolen med svake lese- og skriveferdigheter, så svake at de kan få problemer med den videregående opplæringen. Blant disse er det et urovekkende høyt antall elever med innvandrerbakgrunn. Forskning viser at den viktigste grunnen til at enkeltelever gjør det dårlig på skolen, er foreldrenes sosiale bakgrunn. Hvis vi ikke klarer å snu denne utviklingen, vil vi om noen få år stå overfor store sosiale problemer, som kan skape politisk uro.

Tallenes dystre tale er at vi kan være i ferd med å skape en ny generasjon tapere. PISA-tall viser at 29 pst. av de norske guttene kommer i den svakeste gruppen. Samtidig er unge menn under 30 år den gruppen uføretrygdede som øker mest. Yrkesdeltakelsen for menn i alderen 25–34 år faller dramatisk, og det er definitivt ikke bare NHO som tror det er en sammenheng mellom de svake leseferdighetene, det store frafallet av gutter i videregående skole og uføretallene. Norsk skole må rett og slett på rett kjø! Hvis ikke er vi i ferd med å få et samfunn med en ekstremt stor gruppe som utdannes for trygd, fordi de ikke vil være i stand til å finne sin plass i arbeidslivet.

Innvandrerungdommen sier selv følgende: For det første gjør skolen ungene slappe, og når de kommer på videregående, har de ikke nok norskkunnskaper. De sier: De som kan godt norsk, klarer å følge med i skolen. De som ikke kan, skjønner ingenting og dropper ut av skolen. Og de sier: Alle dører er stengt så lenge du ikke kan norsk, det går ikke an å følge med da. Språket er nøkkelen til alt.

Naturlig nok må elevene ha lært det grunnleggende for å ha muligheten til å henge med i videregående skoleløp. Derfor bør midlene til spesial- og støtteundervisning og tilpasset opplæring i større grad rettes mot barnehage og grunnskole. Barn utvikles i den nærmeste utviklingssonen, og skolen har så langt ikke klart å bidra godt nok til utjevning. Det er mer enn et tankekors at ressursinnsatsen

er større jo høyere opp i utdanningssystemet en kommer. For å kunne yte hvert barn den nødvendige hjelp og støtte må ressursene i langt høyere grad enn dagens ordning rettes inn mot grunnskole og barnetrinn. Grunnskolen må kunne legge til rette for enkeltelevers utvikling. Det oppnår vi best gjennom å være tydelig på hvilke mål elevene skal nå, gjennom å stille krav til dem, ved å tilby god undervisning og ved å måle resultatene. Det er ingen tvil om at det er karakterene fra grunnskolen som har størst effekt på hvordan ungdommene klarer seg gjennom videregående utdanning. Sammen med sosial bakgrunn og kjønn er karakterene fra ungdomsskolen avgjørende for hva de oppnår i videregående. Ikke alle møter på videregående skole med faglig tung nok skolesekk. Norske 16-åringer har så ulike utgangspunkt at en ikke ubetydelig andel av årskullene mangler de nødvendige forutsetningene nettopp for å klare de vanskelige kravene som må til for å oppnå studie- eller yrkeskompetanse.

PISA-undersøkelser viser at norske elever ikke har et realistisk bilde av hva de selv presterer. Slik blir det når man ikke får gode og konkrete tilbakemeldinger. Bedre elevvurderinger er derfor et helt sentralt tiltak.

Ifølge tall fra SSB dropper 35 pst. av alle første generasjonsinnvandrergutter ut av videregående. Halvparten av guttene med afrikansk bakgrunn slutter underveis. Til sammenligning dropper én av fem etnisk norske gutter ut, og dette er en dramatisk forskjell. Jeg tror løsingen ligger i bedre oppfølging på barne- og ungdomstrinnet. Hvis guttene ikke har fått skikkelig opplæring i grunnskolen, forstår de ikke hva som foregår på videregående. Erfaringen er at mange skoler og lærere ofte har for lavt ambisjonsnivå, både knyttet til egeninnsats overfor minoritetselever og til resultatene for disse elevene.

Det somaliske innvandremiljøet mener f.eks. at det er diskriminerende at deres barn skal ha en egen læreplan i norsk. De skal ha de samme krav som andre norske barn, sier de, noe for øvrig Høyre lenge har framholdt og foreslått.

Grunnskolen må sørge for å gi barna et svært godt grunnlag før de sender dem til videregående skole. Skoleeier må sørge for at den enkelte skole fokuserer på dette. Men staten må sette kommunene i stand til å løse skoleverkets utfordringer. Da kommer vi ikke utenom å snakke om kommuneøkonomi og prioriteringer.

Det er dessverre et faktum at mange barn og unge med en annen etnisk bakgrunn føler seg fremmedgjort og tilsidesatt i det norske samfunnet. Selv om ungdommene er født og oppvokst her, føler de seg ikke akseptert. Samtidig strekker de heller ikke til i forhold til eget hjemmemiljø. Dette bryter ned all følelse av tilhørighet. Man godtas ikke for den man er, man passer ikke inn i noen bås og har en følelse av å være uønsket. En ny rapport fra Statistisk sentralbyrå bekrefter dette. Unge med tyrkisk og pakistansk bakgrunn sier at de føler seg diskriminert, sliter med dårlig psykisk helse og har lavere samhørighetsfølelse med Norge, og det gjelder også somaliere.

Ingen av oss er tjent med at vi ikke sørger for en best mulig skole og en best mulig integrering. Hver enkelt elev bør uansett bakgrunn få de beste muligheter til å lyk-

kes i livet. Dette er bakteppet for min interpellasjon og refleksjon rundt tema, og med håp om gode innspill fra statsråden.

Statsråd Bård Vegar Solhjell [10:18:54]: Eg vil takke interpellanten for å ta opp det som eg vil karakterisere som eit av vår tids store samfunnsproblem. Vi tek i altfor liten grad inn over oss kor stor negativ betydning det kan ha i framtida dersom vi ikkje kan klare å gjere noko med det.

Det store fråfallet vi har i vidaregåande skule, og det faktum at altfor mange elevar går ut av skulen utan å lære nok til å kunne få bruke moglegheitene og få den kompetansen dei treng seinare, er dramatisk. Dersom vi ser på norske unge menneske mellom 20 og 24 år, er det slik at nesten alle som har fullført vidaregåande skule, anten er i jobb eller under utdanning. Men ser vi på dei som har droppa ut av vidaregåande skule, og som er mellom 20 og 24 år, er ein av fire utanfor jobb eller utdanning, i ein situasjon med historisk låg arbeidsløyse – det er tal frå i fjor.

Vi veit òg at fråfallet i Noreg er høgare enn i andre nordiske land. Både Sverige, Danmark og Finland har betydeleg lågare fråfall i vidaregåande skule. Vi har altså eit fråfall der rundt ein av tre elevar som begynner på vidaregåande skule, ikkje har fullført etter fem år – altså ikkje etter normert tid, men etter fem år.

Eg vil òg nemne at det både når det gjeld læring i skulen, når det gjeld fråfall, og for så vidt òg høgare utdanning, er eit samfunnsproblem for alle i Noreg. Dette er på ingen måte eit etnisk problem. Ser vi på andregenerasjonsinnvandrarar i Noreg, har dei fråfall på linje med gjennomsnittet i Noreg. Andregenerasjonsinnvandrarjenter i Noreg har høgare deltaking i høgare utdanning enn det gjennomsnittet i Noreg har. Så sjølv om vi har nokre særlege norsk-kunnskapsutfordringar, som eg skal kome tilbak til, er det eit allment samfunnsproblem for alle i Noreg når ein av tre droppar ut av vidaregåande skule. Vi ser det igjen på trykdestatistikk, på manglande kompetanse og på at det er for få menneske i arbeidslivet.

Dette er eit område som har vore eit av dei aller viktigaste for den raud-grøne regjeringa i tre år, og vi har sett inn ein massiv innsats over heile utdanningsløpet for å hindre fråfall og for å gje alle like moglegheiter. Nøkkelpunkta har vore nettopp det representanten tek opp: tidleg innsats. Lat meg derfor gå kort gjennom kva vi gjer frå barnehage og til og med vidaregåande skule – og eg kunne for så vidt halde fram, men lat oss stoppe der i dag. Barnehagerevolusjonen som vi er i ferd med å slutføre, er den største velferdsreforma i Noreg i nyare tid, men òg den største reforma for sosial utjamning og for å gje fleire større moglegheiter. Vi har nettopp fått offentleggjort resultatata frå den nye mor-barn-undersøkinga som klart viser at det å vere i barnehage òg på eit tidleg stadium er avgjerande særleg for ungar med minoritetsbakgrunn eller ungar med foreldre med låg utdanning og inntekt – altså dei gruppene som risikerer å få høgare fråfall seinare. Vi ser at det å vere i barnehage er ekstremt viktig både språkleg og sosialt.

No er det 255 000 barn som går i barnehage i Noreg. Det året eg vart født, i 1971, var det under 3 pst. av barna

som gjekk i barnehage. No er det rundt 95 pst. Bak dei 255 000 skjuler det seg parkdressar og små ungar som spring rundt, som er på ein arena der dei treffer andre, som lærer sosialt å omgåast andre, som lærer norsk, som utviklar andre ferdigheiter og er betre førebudde til skulegang og til moglegheiter seinare i livet etter å ha gått i barnehage. Derfor er satsinga på lågare pris, på å byggje ut titusenvis av nye barnehageplassar og på å auke kvaliteten i barnehagar, t.d. med 400–500 nye studieplassar neste år, veldig viktig for ungenes seinare moglegheiter i utdanningssystemet og som vaksne.

Tidleg innsats gjeld ikkje berre i barnehagealder. Det gjeld ikkje minst i dei første skuleåra. Derfor har vi først gjennom St.meld. nr. 16 for 2006–2007 og no seinare med stortingsmeldinga om kvalitet i skulen avdekt, gått inn i problematikken og levert løysingar og tiltak som er begynte på, som er sette i gang, og som skal setjast i gang. Vi innfører omfattande kartleggingsverktøy til bruk dei første åra i skulen, som skal gje kunnskap om korleis elevane gjer det, og som gjer at vi med ein gong skal ta tak i utfordringane for dei som slit fagleg. Vi har satsa tungt på etter- og vidareutdanning av lærarar. Vi veit at lærarane er det som betyr aller mest for korleis elevane gjer det. Vi satsar særleg i år og neste år på etterutdanning innanfor lesing, neste år òg i rekning, der det er avgjerande at ein tidleg får med seg basiskunnskapar. Vi gjennomfører frå neste år for første gang starten på ei systematisk varig vidareutdanning av lærarar. Så har vi lagt inn 1 milliard kr i kommuneøkonomien neste år til fleire lærarar og andre pedagogar på første til fjerde årstrinn i norsk og matematikk på barneskulen. Vi opprettar òg neste år ei ny rektorutdanning.

Alt dette og mange andre tiltak er nettopp retta inn mot at norske skuleleiarar og lærarar skal kunne følge opp ungar tettare og ta tak i dei som slit, frå byrjinga av.

Som representanten var inne på, veit vi at vi i altfor stor grad i Noreg satsar meir og meir på å hjelpe dess lenger utover i utdanningsløpet det går, mens det burde vere stikk motsett. Det burde vere slik som enkelte andre land får til, at den største innsatsen for spesialundervisning og tilpassa opplæring skjer i byrjinga av skuleløpet. Gjennom det førebyggjer vi betre og minkar behovet utover i skuleløpet. Vi må begynne med å setje inn meir innsats i ressursar, pengar og ikkje minst i oppfølging og kompetanse hos lærarar og rektorar tidleg i løpet.

Så er det slik at innsats tidleg i skuleløpet er vel og bra, men det er aldri for seint heller. Vi må fortsetje å ta tak i ungdomsskulen og den vidaregåande skulen og gjere ein betydeleg innsats der. Det har vi gjort. Det nye faget utdanningsval på ungdomsskulen, som no er obligatorisk, skal gje smakebitar på dei moglegheitene ein har seinare. Den auka satsinga på rådgjeving, både profesjonaliseringa og løyvingane som vi har i år, skal saman med utdanningsval vere med på å redusere feilval. Vi veit at ganske mange av dei elevane som droppar ut på vidaregåande, oppgjev feilval som ei vesentleg årsak til at dei sluttar.

Vi startar òg no med å føre fråvær på vitnemålet på ungdomsskulen, fordi vi veit at fråvær på ungdomsskulen

er ein sentral indikator som kan avsløre faren for fråfall på videregående skule.

Når det gjeld tiltak i videregående skule, har vi innført gratis læremiddel i videregående opplæring, og frå 2009 gjeld det for alle. Vi innfører no òg kartleggingsprøver i norsk og matematikk det første året på videregående, ut frå den tankegangen at videregående skule tidleg må vite kven som er langt unna å beherske dei grunnleggjande ferdigheitene som dei treng for å kunne gjennomføre videregående opplæring.

Vi har hatt eit forsøk i tre fylke, no utvida til alle fylke, med eit meir praktisk retta opplæringsløp, som gjev eit praksisbrev, for ein del av dei elevane som vi ser droppar ut, stryk på fag og ikkje har sjansen til å gjennomføre. Hovudmålet er at langt fleire skal fullføre videregående skule og gjere det bra. Samtidig ser vi at ganske mange elevar er langt unna det. Eit langt betre alternativ enn at dei sluttar og ikkje står igjen med noko, er at dei har eit kortare, meir praktisk retta løp og står igjen med eit kompetansebevis som dei kan byggje på til full videregående etter det. Det praksisbrevforsøket, som førebels har vore avgrensa, er ein stor suksess der det er gjennomført. Vi veit òg frå undersøkingar t.d. i Akershus fylkeskommune at det er etterspørsel i arbeidslivet etter den typen kompetanse som ofte vil erstatte heilt ufaglært kompetanse.

Dette er det vi har gjort. Det har vore ein massiv innsats, men det er framleis behov for massiv innsats gjennom mange år. Tidleg innsats er ikkje ei eingongssak, det er noko vi i lang tid må fortsetje å prioritere. Derfor meiner eg at det er viktig at vi på nyåret legg fram ei kvalitetsmelding om barnehagar, og at vi diskuterer, som eg tidlegare har foreslått, eit obligatorisk barnehagetilbod før skulestart, som vil gje alle det grunnlaget i språk og sosiale ferdigheiter som gjer skulegangen og starten på skulen lettare.

Så må vi fortsetje å diskutere ungdomsskulen og vidaregåandetrinnet. Eg har nettopp starta arbeidet med ei stortingsmelding som eg kallar I praksis, som dreiar seg om korleis ungdomsskulen og den vidaregåande skulen kan tilpassast betre den enkelte elev, og korleis vi kan tilby ein meir praktisk ungdomsskule og start på vidaregåande. For eksempel må vi gå gjennom læreplanane for fellesfag på vidaregåande som antakeleg ikkje treffer mange av dei som går på yrkesfag, og vi må sjå på korleis vi kan lage eit vidaregåande løp som treffer mange av dei elevane som tenkjer seg mot fag- og yrkesopplæringa, der fråfallet er størst.

I tillegg har vi ei rekkje utfordringar spesielt retta mot minoritetsspråklege og ei rekkje tiltak som gjeld det. Vi har m.a. sett ned eit utval som begynner å jobbe no, og som skal gå gjennom heile opplæringa for minoritetsspråklege. Vi har utvida retten til vidaregåande opplæring og jobbar med å forbetre norskundervisninga i skulen.

Kari Lise Holmberg (H) [10:29:36]: Jeg takker statsråden for innlegget og for å skissere opp de tiltakene som vi allerede har i norsk skole og barnehage og i samfunnet. Vi er vel enige om at det er tiltak vi trenger å ha, og vi trenger også å bygge ut videre tiltak. De utfordringene vi står

overfor, krever at vi fortsetter å fokusere på problemet. Vi er nødt til å se realiteten i øynene. Vi er nødt til å fortsette med å sette inn tiltak skal vi hindre eller redusere antall drop-outs i skolen, og hvis vi skal unngå at ungdom begynner å se på det samfunnet de lever i, som fiendtlig. Det er faktisk viktig for meg å si at barn og unge, uansett etnisk bakgrunn, levemåte, tro, ikke tro, klesvei, må trekkes inn i det norske fellesskapet. Det må være lov å kalle seg norsk selv om en er annerledes.

Skal vi klare å unngå økt spenning, avstand og fordommer, er vi nødt til å begynne å se ting i sammenheng. Det var et stort tankekors for meg da jeg for bare noen uker siden var i Skien på en nasjonal konferanse om integrering av innvandrere. Det gikk på somaliere. I tre dager hadde Skien kommune og folk fra hele landet fokus på integreringsspørsmål. Når somalierne selv reiser seg opp og forteller hvordan de ser på sin tilværelse i det norske samfunnet, må jeg si at vi ikke har noen grunn til å være veldig stolte av oss selv. De føler seg på siden av det norske samfunnet, de føler seg utenfor.

Det er helt tydelig at vi her i Norge må se på hva vi driver med. Vi må lage møteplasser, skape arenaer og ha dialog. Barnehagen og skolen må helt fra starten av jobbe aktivt for å få foreldrene på banen og ha dialog med foreldrene. Politisk må vi legge forholdene til rette for at alle foreldre skal ha samme mulighet til å møte den dialogen med barnehagen og skolen.

Jeg har for øvrig lyst til å nevne at Høyre har forslag om språkkartlegging av alle 4-åringer i hele landet. Det tiltaket som er fra Regjeringens side, går på ett prosjekt og på én gruppe. Vi har mange prosjekter i dette landet, men det som er om å gjøre, er å ta vare på prosjektene, videreføre dem og implementere dem i det vanlige samfunnssystemet vårt. Vi må også fokusere mer på å få innvandrerkvinnene ut i språkopplæring og ut i arbeid, og da må vi tilrettelegge for at barna kan gå i barnehage. Høyre har forslag om gratis barnehageplass for disse barna. Så vi har nok ulike forslag fra hver vår kant.

Dette er en utfordring som gjelder oss alle, uansett parti, og uansett hvor i landet en bor.

Statsråd Bård Vegar Solhjell [10:33:07]: At det gjeld oss all uansett kor i landet vi bur, er eg heilt einig i. Det var mykje klokt i det representanten sa i sitt innlegg no.

Eg er dessutan veldig glad for at Høgre no seier veldig klart at dei støttar alle tiltaka på heile skalaen, og at dei uttrykkjer ei klar støtte til at vi har gjort mykje i denne perioden. Det er viktig. Samtidig trur eg at vårt utolmod må vere stort, for det er òg riktig at vi framleis slit med store utfordringar i barnehage, grunnskule og vidaregåande skule – gjennom heile løpet. Vi kan ikkje vere fornøgde, som representanten òg uttrykte det, før vi kjem mykje lenger.

Lat meg bruke nokre ord særleg på problemstillinga inkludering, for eg òg trur at det er ekstremt viktig. Særleg dersom vi skal møte alle i Noreg med dei same krava, må dei vite at dei har dei same moglegheitene og rettane i botnen. Det heng saman.

Eg trur at det tidlege barnestadiet, altså før skulealder,

er ekstremt viktig for å skape like muligheter for alle. Samfunnsforskarar seier at halvparten av grunnlaget for dei kunnskapane ein seinare skaffar seg, dei sosiale evnene, dei nettverka og dei venene ein får, vert lagd tidleg – før barnet er seks år. Alle som har ungar sjølve, kan oppleve kor ekstremt fort ungar kan tileigne seg alle typar kunnskapar, og kor mykje som skjer i løpet av dei første åra.

Med den veldig omfattande kunnskapen vi no har, må vi ta tak i det. For eksempel veit vi no, som eg sa, at rundt 95 pst. av dei som begynner på skulen, har gått i barnehage, 5 pst. har det ikkje. Og vi veit at blant dei 5 pst. er det ein overrepresentasjon av barn med minoritetsbakgrunn, og det er ein overrepresentasjon av barn med foreldre med låg utdanning og inntekt. Det er nettopp dei same gruppene som seinare viser seg å slite meir med å gjere det godt på skulen og fullføre vidaregåande skule. Då trur eg det er veldig bra at ein føreslår språkkartlegging for alle. Det er jo eit tilbod til alle vi verkeleg treng. No har vi hatt ei vanvittig utbygging av nettopp eit slikt tilbod, og vi har sett ned prisen, slik at fleire skal bruke tilbodet. Vi har gjort det motsette av det Høgre tidlegare har føreslått i sine budsjett, nemleg å sette prisen opp.

Men eg trur at dersom vi tek dette på alvor, må vi òg gå vidare. Vi må avskaffe kontantstøtta, som er ei stor hindring i dag for at mange bruker barnehageplassen – vi ser at den gruppa som mottek kontantstøtte, aukar for dei med minoritetsbakgrunn. Og vi må leggje til rette for eit obligatorisk tilbod i regi av barnehagen.

Eg trur òg at tilbodet til minoritetsspråklege i den norske skulen må verte betre. Det må meir kompetanse inn, og fleire tospråklege lærarar. Eg er einig i at vi treng ein diskusjon om norskopplæringa i skulen for minoritetsspråklege er god nok. Derfor trur eg at eit utval som går gjennom heile biletet og ser på korleis vi kan lage ein skule som betre treffer òg dei som er fleirspråklege eller er minoritetsspråklege, vil kunne kome opp med mange viktige forslag på område der vi ikkje klarer å gjere ein god nok jobb i dag.

Gorm Kjærli (A) [10:36:44]: Frafall og bortvalg i den vidaregåande skolen er en av de største utfordringene norsk skole står overfor. Interpellanten skal ha ros for å ta opp dette temaet. Når en av tre enten dropper ut av skolen, eller ikke gjennomfører med bestått i alle fag, er vi nødt til å gjøre noen grep. Arbeiderpartiet og Regjeringen har gjort noen grep og ønsker å gjøre ytterligere grep for å møte denne utfordringen. Jeg kommer tilbake til det litt senere.

Først vil jeg likevel si at jeg ikke uten videre er enig i interpellantens innfallsvinkel, at åpenhet rundt skoleresultater i seg selv bidrar til en bedre skole. Men det jeg er glad for, er at interpellanten viser engasjement for at alle skal ha like muligheter til skolegang. Den retten er formell i dag, men mye tyder på at den ikke er reell. Det må vi ta på alvor.

Mange av disse tingene pekte Regjeringen på i St.meld. nr. 16 for 2006–2007 «... og ingen sto igjen». Her pekes det på at det er store ulikheter i utdanning i

dag. Sosiale forskjeller reprodueres; bakgrunnen din har betydning for skolegangen din. Denne utviklingen må vi snu, og Regjeringen er i gang, som statsråden viste til i sitt innlegg.

Jeg vil trekke fram noe som jeg tror må gjøres for å redusere frafallet. Punkt 1 er tidlig innsats på alle nivåer. I forslaget til statsbudsjett legger Regjeringen opp til forsterket opplæring i norsk og matte og økt lærertetthet på 1.–4. trinn. Hvorfor er det viktig for videregående? Jo, fordi det å sørge for at alle tidlig mestrer grunnleggende ferdigheter, vil øke sjansen for at du fullfører skolegangen din. Det du mister tidlig i skoleløpet, er det veldig vanskelig å hente inn senere. Men tidlig innsats handler også om å gripe inn tidlig på andre nivåer, på ungdomsskolen og på videregående. Man må tidlig fange opp dem som står i fare for å falle fra, og sørge for et løp tilpasset den enkelte elev. Det gjelder både elever med majoritets- og minoritetsbakgrunn.

Overgangen mellom nivåene må bedres, spesielt mellom ungdomsskolen og videregående. Rådgivningstjenesten spiller her en viktig rolle. Mange som ikke fullfører videregående i dag, faller fra fordi de har valgt feil i utgangspunktet. En styrket og bedre rådgivningstjeneste på ungdomsskolen og bedre karriereveiledning i alle fylker kan være med på å redusere noe av utfordringen. Faget utdanningsvalg, der elever på ungdomsskolen kan prøve seg på ulike retninger på videregående, kan også være med på å redusere sjansene for at man velger feil.

Så er det viktig å se på innholdet og utformingen av det vidaregåande løpet, spesielt på de yrkesfaglige studieprogrammene, der vi vet at frafallet er størst. Det handler om å yrkesrette det man kaller teorifag, altså fellesfagene. Skal du bli elektriker eller bilmekaniker, må du kunne matte, og du må kunne engelsk, men opplæringen kan gjøres mer relevant for den yrkesretningen man utdanner seg i. Ser man nytteverdien av ting, vil motivasjonen også kunne bli bedre.

Antallet lærlingplasser må økes. Læretiden er en del av utdanningen for mange, og da må de få en lærlingplass. Det er verken med på å øke statusen til yrkesfagene eller motivere elevene mer at de kanskje ikke får en lærlingplass.

Det er ingen enkle løsninger på frafallsproblematikken. Et lite lyspunkt som kommer fram i NIFU STEPs undersøkelse om bortvalg og frafall i videregående opplæring, er likevel at av de 20 pst. som ikke fullfører videregående med bestått i alle fag, var det veldig mange som var nære. De strøk kanskje i ett fag eller to. Med tidlig innsats, tettere oppfølging og mer fleksible løp kan mange av disse komme igjennom.

Vi vet gjennom forskning at bakgrunn har noe å si, og at sosiale forskjeller reprodueres. Vi må gjøre enda mer for å sørge for at alle får reelt lik mulighet til utdanning.

Tidligere i høst presenterte Karlsen-utvalget sin rapport om framtidens fag og yrkesopplæring. Noen av de tingene jeg har pekt på nå, peker utvalget også på, i tillegg til at de har mange andre forslag. Regjeringen har varslet en egen stortingsmelding om kompetanse, som statsråden var inne på, som bl.a. vil følge opp Karlsen-utvalget. Jeg ser

fram til den meldingen, og håper den vil gi enda flere svar på hvordan vi skal redusere frafallet.

Hanne Maren Blåfjelldal (FrP) [10:41:37]: At unge menneske vel å kutte ut skulen, er eit symptom på at ikkje alt er som det skal i Skule-Noreg, og sjølv om dette er eit spesielt stort problem blant mange grupperingar og på enkelte studieretningar, er det eit generelt problem som famnar breitt, og eg synest derfor det er riktig å fokusere på forhold som gjer at mange elevar vel å ikkje fullføre vidaregåande skule.

Det er i Noreg blitt skapt ei forventning om at alle elevar, uansett motivasjon, skal på vidaregåande. Eg er oppteken av at ein også skal ha respekt for dei unge menneska som vel noko anna enn vidaregåande skule.

Eg kjem frå Valdres, og der kjenner eg ein del unge menneske, ofte gutar, som ikkje fullførte vidaregåande, men som valde å gå rett ut i arbeid. Ofte gjekk dei ei veke eller ein månad på vidaregåande, og då på yrkesfag. I møte med yrkesfag opplevde dei at faga var altfor lite tilpassa den verkelege verda og det yrket dei ønskte å utdanne seg til. Kven har ikkje møtt han som sleit seg igjennom ti års skulegang, med einaste motivasjon å kunne begynne på yrkesfag, for der skulle han endeleg få drive med det han hadde gledd seg til, anten det var å mekke bil, lage tømmerhus eller programmere datamaskinar? Dette er menneske som synest det er gjevande å skru i ein motor, men som ikkje synest det er like gjevande å måtte lære om Stortingets oppbygging eller domstolspyramiden. Eg trur derfor den beste løysinga for å redusere fråfallet i vidaregåande skule er å redusere teoridelen på yrkesfag, og dette har Framstegspartiet fremja forslag om mange gonger. Dessverre har regjeringsspartia stemt mot våre forslag.

Rådgevingstenesta i norsk skule er i dag for dårleg. Det er veldig ofte teoretikarar som sit på rådgevingkontora, og ofte har dei lite kompetanse på yrkesfag og på yrkeslivet. Eg hugsar eg møtte ei ung jente som var elev i vidaregåande, og som gjekk studiespesialiserande. Ho fortalde meg at hennes største drøm var å bli kokk. Eg spurde ho korfor i alle dagar ho hadde enda opp på studiespesialiserande, og ho fortalde at rådjevaren hennar på ungdomsskulen hadde sagt til ho: Jammen, du har jo så gode karakterar, så du bør jo søkje deg inn på studiespesialiserande. Ho gjorde som rådjevaren sa.

Å hindre fråfall og bortval handlar i siste instans om tilpassa opplæring – omgrepet alle elskar å bruke, men som få forstår kva betyr. Det er ikkje alle elevar som klarer, vil eller orkar å oppnå studie- eller yrkeskompetanse, og dette må samfunnet, skulen og politikarane ta inn over seg.

Eg er sjølv snart ferdig utdanna lektor, og eg møter ganske mange som underviser i vidaregåande skule med solid fagleg og pedagogisk kompetanse, og som gjer ein kjempejobb. Dei brenn verkeleg for det dei gjer, og dei elskar å formidle kunnskap. Men dei er ganske fortvila, fordi dei ofte er ansvarlege for opptil 30 elevar, og alle desse elevene er ikkje like dedikerte til faget sitt, og mange fell frå i løpet av året. Dei veit likevel at alle dei 30 elevene har ein lovfesta rett til tilpassa opplæring, og dette må læraren

eller lektoren oppfylle, uansett. Eg har ofte fått spørsmål: Kor langt skal den tilpassa opplæringa gå? Er det meininga at læraren skal slite seg ut på elevar ved å gje dei tilpassa undervisningsopplegg når eleven sjølv ikkje er villig til å lære og til å gjere ein innsats? Dette er eit spørsmål eg har til gode å få eit godt svar på. Eg har møtt lektorar som meiner at eleven sjølv har ansvar for eiga læring, og eg har møtt dei som ville jobbe og slite 24 timar i døgnet for å gje ein umotivert enkeltelev all den tilpassa opplæringa ho klarer, men så endar eleven opp med å slutte i vidaregåande skule uansett, og læraren endar opp med å føle seg mislykka.

Læring er hardt arbeid, og det krev ein innsats frå den enkelte elev. Me kan ikkje forvente at ein enkelt lærar i vidaregåande skule med knappe ressursar skal klare å gje alle elevane alt dei treng, om elevane ikkje sjølve har motivasjon for å lære lærestoffet.

Det viktigaste for å hindre fråfall i den vidaregåande skulen er etter mi meining å redusere teoridelen for mange elevar i yrkesfag, betre rådgevingstenesta og ikkje minst formidle ei haldning i heile samfunnet om at kunnskap er kult, at det skal lønne seg å gjere det bra, og at kunnskap krev hardt arbeid. I tillegg må me akseptere at ikkje alle menneske ønskjer å gå i vidaregåande skule, og desse menneskas kompetanse må verdsetjast på lik line med akademisk kunnskap.

Gunnar Gundersen (H) [10:46:08]: Frafallsproblematikken i norsk skole er stor, og jeg er glad for å høre at statsråden mener at dette er et av de alvorligste problemene vi har. Det tror jeg det er veldig bred enighet om at det faktisk er. Innvandringsproblematikken er enda større, selv om vi alle mener at dette er en generell utfordring for den norske skolen.

Det er som interpellanten sa, ikke til å undres over at man når man sitter på skolebenken i ti år og strever seg gjennom grunnskolen uten å få med seg noe særlig – som man må forvente har skjedd når man går ut av grunnskolen uten å kunne lese og skrive – på et eller annet tidspunkt blir lei. Det er kanskje mye det frafallsstatistikken viser.

Statsråden var inne på tidlig innsats. Det er det også stor og bred enighet om. Komiteen har akkurat ferdigbehandlet St.meld. nr. 31 for 2007–2008, og skal debattere den neste fredag. Der er det stor enighet om tidlig innsats. Det er også stor enighet om at vi må få bort den vente-og-se-holdningen som beskrives i meldingen rundt akkurat disse problemstillingene.

Men så er spørsmålet hva man da gjør. Jeg hørte ikke statsråden nevne lokalt aktivt skoleeierskap med ett eneste ord i sitt innlegg. Det skremmer meg litt. Vi er faktisk helt avhengig av kommunene eller fylkeskommunene, avhengig av om vi er på grunnskolenivå eller på videregående nivå, for å kunne nå igjennom med våre målsettinger i skolepolitikken. Vi er nødt til å få aktivert den lokale debatten rundt hva det aktive skoleeierskapet faktisk skal inneholde lokalt. Der nevnte interpellanten Oslo. Oslo er en av de kommunene som nå viser oss de gode eksemplene rundt omkring. Der har man tatt tak i skoleproblematikken.

Man setter krav. Man setter krav til skoleledere, man setter krav til hele systemet, og måler faktisk resultatene. Det tror jeg gjenspeiler seg nå i prestasjonene på de nasjonale prøvene. Det er strålende hva man der får til.

Så hvordan skal man få til det lokale aktive skoleeierskap? Da kommer vi til åpenhet, og kanskje representanten Kjernli da forstår hvorfor man faktisk må ha åpenhet. En lokal, god skoledebatt må starte med god kunnskap om hva som er utfordringene i skolen. Hvordan skal man få til det uten at man faktisk har åpenhet rundt resultatene og får gode analyser av utfordringene? Det tror jeg er det enkle svaret på det representanten Kjernli stilte spørsmål om.

Jeg vil også minne litt om at Høyre hadde et forslag, Dokument nr. 8:55 for 2006–2007, der vi kom med tolv konkrete forslag rundt frafallsproblematikken i skolen. De fleste av dem ble nedstemt. Riktignok fikk vi tilslutning til et par-tre, som er videre behandlet. Forslagene gjaldt sånne ting som åpenhet og gratis leksehjelp. Det gjaldt informasjonsutveksling mellom grunnskolen og videregående skole, som vi vet er en stor utfordring. Vi foreslo utvidede forsøk med kommunal drift av videregående skoler, nettopp for å få bedre flyt mellom grunnskolenivå og videregående nivå. Vi var inne på rådgivning, som i og for seg forrige taler snakket veldig mye om, for det å ha kompetent rådgivning om dette er uhyre viktig. Vi hadde forslag om bransjedrevne friskoler; vi vet alle hvorfor det er stoppet. Jeg tror det hadde vært ganske så livgivende når det gjelder en del av disse utfordringene, hvis vi hadde fått næringslivet mye mer aktivisert i innholdet i yrkesrettet utdanning. Vi hadde også et forslag om lærlingplasser, for det er ikke bare å skaffe lærlingplasser, vi skal også skaffe gode mottakere for lærlingene. Ute i bedriftene sitter det veldig mange som ikke helt vet hvordan man skal håndtere en lærling. Der har faktisk staten og departementet en rolle å spille for å få gode mottaksplasser.

Frafall er en helt sentral problemstilling. Den kommer til å bli stor også framover. Jeg håper at vi etter hvert får grep om utfordringene, men når en tredjedel slutter før studiet er avsluttet, tror jeg ikke vi skal se enkelt på det. Kunnskap er kjernen til framtiden. Hvis man ikke har med seg kunnskap, står man i hvert fall i mye større fare for å falle utenom. Der tror jeg faktisk innvandrer gutter er helt spesielle – da er veien veldig kort til utenforskapet.

Lena Jensen (SV) [10:51:25]: Den største samfunnsutfordringen Norge står overfor, er frafallet i videregående skole. Altfor mange elever fullfører ikke videregående skole. Dette hadde ikke trengt å være et problem om de elevene som ikke fullfører videregående skole, hadde noe å gå til, hadde et meningsfullt liv, hadde følt seg verdifulle og følt seg nyttige. Men slik er det ikke. Vi vet at altfor mange av de elevene som ikke fullfører videregående skole, topper statistikken på alle de negative barometrene vi har, og dermed har vi et stort ansvar som politikere og som storting. Jeg er veldig glad for at denne regjeringen har tatt nettopp dette ansvaret.

Frafallet begynner mye tidligere enn i videregående skole. Det er i videregående skole symptomene viser

seg. Det er da det viser seg at elevene har falt ut mye tidligere.

Den satsingen som denne regjeringen har gjort på barnehager og full barnehageutbygging, er en revolusjon og er utrolig viktig for hvordan barna kommer til å klare seg i skolen i framtiden.

Jeg begynte i morges med foreldresamtale i barnehagen til min to og et halvt år gamle sønn. Der fikk jeg et skjema. Vi gikk gjennom språkutviklingen til mitt barn. De kom med god veiledning og god rådgivning for bedre språkstimulering, for å følge opp, og for et godt samarbeid mellom barnehage og hjemmet for å kunne videreutvikle språket. Det er utrolig viktig, og det er det som skjer rundt omkring i alle barnehagene og i alle skolene. Et godt skole-/hjemmesamarbeid er utrolig viktig.

Vi vet at barna våre er åpne og veldig spent når de går i barnehage og de første årene på skolen. De er åpne og lærelystne i forhold til tall, rom og bokstaver. De føler lykke, de føler mestring, og denne mestringsfølelsen er vi nødt til å sikre at elevene også har når de går ut av skolen. Som jeg også har sagt tidligere, er jeg veldig glad for det denne regjeringen har gjort ved å satse på kvalitet og innhold i skolen, og ikke på skattelette.

De timene som er puttet inn i 1.–4. klassetrinn, og flere lærere på disse klassetrinnene, gjør at vi kan fokusere på bedre tallforståelse og bedre lese- og skriveforståelse. Det er utrolig viktig. Det er en av de tingene denne regjeringen har hentet inspirasjon til fra bl.a. Finland, der man kan se at man ikke har det som man har i Norge, nemlig den sosiale ulikheten i forhold til hvem som lykkes på skolen, og hvem som ikke lykkes på skolen. Det er fordi disse elevene får tidlig innsats; man griper fatt i problemene når man ser dem. Det handler om at denne regjeringen er i ferd med å gi de verktøyene som lærerne trenger for å kunne gjøre jobben sin. Altfor mange lærere rapporterer om problemer, om utfordringer i forhold til elevene. De ber om hjelp, men venter altfor lenge før de får den hjelpen som både elever, lærere og foreldre har bedt om. Dette snur denne regjeringen.

De nasjonale prøvene og kartleggingsprøvene vi har, er gode og viktige verktøy for lærerne. Satsingen på de brede forsøkene med elevvurdering, sprer seg som ild i tørt gress rundt i landet. Man ser at lærerne lenge har hatt altfor dårlig verktøy for å vurdere elevene og å gi elevene en god tilbakemelding på hva det er jeg kan, hva det er jeg mestrer, hva det neste jeg skal strekke meg mot er, og hvordan jeg utvikler meg faglig. Dette er utrolig viktig. Vi har satt det i system. Når denne prosjektperioden nå snart er over, skal vi finne et godt system for hele skolen.

Vi har satset på rådgivningstjenesten – mange har vært inne på det. Men jeg vil også trekke fram satsingen på skolebibliotek og skolebibliotekenes utvikling. Bibliotekene, som egentlig burde være selve hjertet i skolen, har altfor lenge ikke fått den oppmerksomheten de trenger. Nå setter vi i gang et skolebiblioteksprogram med utvikling av kvaliteten i skolebibliotekene, som kommer til å være utrolig viktig for elevenes læring.

Dessuten har Karlsen-utvalget kommet med mange viktige forslag til fagopplæringen, for det er innenfor yr-

kesfag de aller fleste elevene dropper ut, bl.a. at fylkeskommunene, kommunene og staten skal ha ansvar for å påta seg å følge opp og ta inn lærlinger i framtiden.

Jeg er veldig glad for at denne regjeringen har satset på kvalitet i skolen, og ikke på skattelette.

Dagrun Eriksen (KrF) [10:56:49]: La meg også få takke interpellanten for å ta opp et veldig viktig tema. Det var disse tallene som gav meg sjokk da jeg kom inn i utdanningskomiteen og så hvor mange som faktisk ikke klarte å fullføre videregående utdanning.

La meg begynne med å kommentere noe av det som statsråden sa. Et obligatorisk tilbud for 5-åringer er vel kanskje ikke et tilbud. Skal man lage et obligatorisk opplegg for 5-åringene for å ruste dem for skolen, spør jeg meg selv hvorfor man ikke kan sette inn alle de tiltakene hos 6-åringene for å ruste dem for skolen. Dette er en snikinnføring av skolestart for 5-åringene, og la meg si – som om det skulle være en overraskelse! – at dette er Kristelig Folkeparti ikke for.

Når det gjelder kontantstøtten, høres det ut på diskusjonen her som om den varer fra 0 til 6 år. Det gjør den ikke! Den varer fra 0 til 3 år. Når pedagogene gir oss så klare tilbakemeldinger om at vi må få foreldrene på banen, er det ganske skremmende når vi nå snakker om frafall, at det at noen barn på 0–3 år tilbringer tid sammen med sine foreldre, blir sett på som en årsak til frafallet. Dette mener jeg er en retorikk som gir beskjed om at foreldrene ikke klarer å ta ansvar for sine barn. Det vil jeg advare mot.

Når en av tre ikke fullfører videregående utdanning, har vi som samfunn sviktet i å gi alle barn og unge en mulighet til utdanning og arbeid. Spesielt ille har vi hørt at dette er for flerkulturell ungdom, særlig gutter. Det viktigste er å huske på at i disse tallene finnes også elever som av en eller annen grunn har strøket i et fag, eller har gjort omvalg, eller har flyttet. Årsakene kan være mange. Noen er gode, noen er dårlige, men jeg tror at det er et faktum at mange av de menneskene som inngår i disse statistikkene, finner vi også igjen i trykkestatistikken. Det er viktig at vi tar det på alvor når vi skal sette i gang tiltak med sikte på at flere fullfører videregående utdanning.

Jeg har spurt meg selv: Når bare 56 pst. fullfører videregående utdanning på normert tid, har vi da en riktig skole? Det burde vi som ansvarlige for utdanningspolitikken i dette landet, ha spurt oss selv om. Jeg tror vi har glemt at vi har fått en teoretisert skole, som har gjort at veldig mange av de praktisk sterke elevene som har flotte evner, ikke får mestringsarenaer.

Når vi setter tidlig innsats i fokus, så er jeg ikke uenig i det. Men samtidig er det liten tvil om at det vi nå har sett på ungdomsskoletrinnet, er en av de største utfordringene i skolen: teoritung undervisning, utfordringer knyttet til bråk og uro og mange lærere som gruer seg til å jobbe nettopp på dette trinnet. Det er grunn til å tro at dette forplanter seg videre og fører til at vi har en dramatisk høy frafallsprosent i videregående skole.

Jeg er glad for at det kommer en stortingsmelding om ungdomsskolen. Jeg tror ikke vi trenger en ny reform, men

jeg tror vi må tenke på hva vi gjør vi når vi tenker tilpasset opplæring. Tenker vi: Hva er du god til? Eller tenker vi: Hva er du dårlig til? Jeg tror vi må tenke mer av de første og mindre av det siste hvis vi skal klare å skape mestringsarenaer.

Jeg tror ikke det er noen enkel løsning på frafallsproblematikken. Selv om vi får en bedre rådgivningstjeneste, selv om vi får en mer praktisk rettet skole – som kan være viktige delløsninger – tror jeg at det er det lokale handlingsrommet som er det viktigste. Det er utrolig mange skoler lokalt som har gode ideer om hvordan de ønsker å løse frafallsproblematikken. Kristelig Folkeparti har tatt det på alvor, og i vårt alternative budsjett har vi lagt inn en pott penger som folk kan søke om støtte til gode tiltak fra.

Noen lærere har sagt til meg: Det jeg trenger, er en som kan reise rundt og vekke poden når han ikke stiller. Jeg trenger en som jeg kan frikjøpe, en som kan ta samtalen om hva det er som er utfordrende, for å få ting på rett plass igjen. Jeg trenger å frikjøpe en til enten å gjøre det ene eller det andre. Finner vi gode løsninger lokalt, tror jeg kanskje at vi ut fra det kan lage gode løsninger sentralt.

La meg si en ting til slutt som jeg tror vi glemmer i altfor stor grad: Vi kan aldri se skolepolitikken isolert. Vi er også nødt til å se på samfunnsutviklingen og hvilket samfunn skolen opererer i. Derfor tror jeg at den manglende innsatsen fra de rød-grønnes side på familiepolitikk, på å se sammenhengen mellom foreldre, familie og skole og få til et samspill, gjør at vi ikke klarer å ta tak i dette på en helhetlig måte.

Laila Melkevoll (Sp) [11:02:19]: Til den siste talaren kan eg seie at vi i Sogn og Fjordane har miljøkoordinatorar på alle dei vidaregåande skulane som bl.a. har eit ansvar for hybelbuarar og for å vekkje dei dersom dei ikkje står opp.

Fråfall er eit alvorleg problem. Kvar tredje ungdom gjennomfører ikkje vidaregåande opplæring. Dette er noko vi som har ansvar for utdanninga, må gjere vårt beste for å endre på.

Eg er heilt einig med interpellanten i at dei grunnleggjande ferdigheitene som lesing og skrivning er viktige faktorar. Å gå tidleg inn for å løyse problem er openbert viktig. Eg takkar for ein god og viktig interpellasjon, og statsråden gav gode svar på kva vi gjer for å møte problema. Eg vil framheve nokre viktige moment.

Når eg snakkar med elevane sjølve om kva dei meiner er viktig, seier dei at rådgjevinga må bli betre. Det er ikkje nok å sjå film om ulike yrke, eller sitje på nett og søkje på det same som kompisane. Rådgjevarane må ha ei mykje viktigare rolle enn dei har i dag. Dei som skal vere rådgjevarar, må ha nødvendig innsikt i den tenesta dei skal utføre. Rådgjevingstenesta er allereie blitt styrkt. Eg er glad for at Senterpartiet framover vil jobbe for ei betre teneste og forhåpentlegvis etter kvart ei eiga rådgjevarutdanning. Det er ofte ikkje nok å vere lærar med ledige undervisningstimar for å vere rådgjevar. Det krev kunnskap om ei rekkje utdanningsløp, yrkesmogleigheiter og arbeidsmarknad, og ikkje minst om korleis ein skal gjeve

råd til ungdom ut frå deira føresetnader. Den gode rådgjevaren må vite å fortelje ungdommen kva som blir venta av dei i det yrket dei søker. Feilval er ein viktig faktor i fråfallsstatistikken, og ei eiga rådgjevarutdanning er etter vår meining ein god idé.

I St.meld. nr. 16 for 2006–2007 «...og ingen stod igjen» er det lagt vekt på bl.a. at overgangen mellom skuleslaga skal bli lettare. Det er ikkje nødvendigvis rett at ein skal få begynne med blanke ark når ein går over i vidaregåande. Eg har snakka med lærarar som er fortvilte over at det går for lang tid etter skulestart før dei får vite om spesielle behov som enkeltelevar har. Ein utrygg 15-åring som treng ekstra støtte på skulen, er nok ikkje den som freidig går og snakkar med læraren sin på vidaregåande og fortel at han brukte å få støtteundervisning i norsk. Vi må tore å ta ansvar for enkeltmenneska og sørge for at informasjonen følgjer eleven, og at det opplegget han har hatt, blir teke omsyn til når han kjem over i vidaregåande. Eg har høyrte at det blir skulda på teieplikt i denne samanhengen. Slik kan vi ikkje ha det.

Vi må kome oss vekk frå vente-og-sjå til å vere føre var. Språktest på helsestasjonen for fireåringar, nok ressursar til spesialpedagogikk, pedagogisk-psykologisk teneste og barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk, assistenttimar og små nok klasser til at kontaktlærarane kan følgje opp den enkelte elev og sjå behova på eit tidleg tidspunkt, alle desse momenta må vere med om vi skal klare å fange opp dei som står i fare for å droppe ut av vidaregåande, når så langt kjem.

Eit godt tiltak som òg har vore nemnt her, som både skal setje ungdommen i stand til å gjere rett val og betre samarbeidet mellom skuleslaga, er programfag til val. Her får ungdomsskuleelevane moglegheita til å oppleve litt av kvardagen med eit eller fleire fag i vidaregåande. Dette er ein av mange suksessfaktorar.

Eg er glad for at Senterpartiet og Regjeringa har gjeve fråfall mykje merksemd. Vi må sørge for at ungdommen gjennomfører eit vidaregåande løp. Anten det er studiekompetanse, fagbrev eller andre kompetansebevis som skal følgje dei vidare på vegen til eit aktivt yrkesliv, er dette det viktigaste vi kan gjere for dei. Ingen fortener å bli eit tal i statistikken for drop-outs.

Fråfall har fått og skal framleis ha vår fulle merksemd i arbeidet for å skape ein god skule.

Björg Mikalsen (V) [11:07:01]: Først vil jeg takke min medrepresentant Kari Lise Holmberg og andre for konstruktive bidrag i diskusjonen her om et veldig viktig tema.

Jeg har mitt daglige virke i videregående skole. Jeg har jobbet der med norsk, historie og samfunnsfag i snart 30 år, så jeg vet faktisk litt om hva vi snakker om her. Jeg jobber på en skole med ca. 500 elever. Vi har rundt 20 ulike nasjonaliteter representert, men vi har nesten ingen drop-outs, heldigvis. Oppskriften kan vi snakke om senere.

Skolen skal være en arena hvor alle grupper skal ha like sjanser til å lykkes, heter det. Da er mitt spørsmål: Hva forstår vi med å lykkes? Betyr det fagbrev og/eller studiekompetanse? Hvis det gjør det, må vi bare være så ærlige

og si at alle kan ikke lykkes. De har ingen muligheter, uansett hvilken innsats vi setter inn. Evner og interesser er nemlig ulikt fordelt uansett etnisitet og kjønn. Men vi må huske på at alle er like mye verdt. Vi trenger nye mål og nye veier slik at alle har en mulighet til å rette ryggen. Frafallet i skolen er etter Venstres mening en av de største utfordringene, som mange andre har vært inne på her. Vi vet at en av tre ikke oppnår studie- eller yrkeskompetanse. Og min påstand er altså: Det skal de kanskje ikke heller for å få et godt liv og for å lykkes.

Vi vet at på de yrkesfaglige studieretningene er problemene størst. Venstre ønsker, noe som det også høres ut som det er bred enighet om her, at vi setter inn innsats allerede i grunnskolen, så tidlig som mulig, slik at elever har basiskunnskaper når de kommer videre.

Etter Venstres mening er ikke oppskriften flere timer. Lange skoledager fremmer ikke læring, er min påstand og erfaring – snarere tvert imot: En får leie og ukonsentrerte barn som resultat. Vi må heller se på hvordan vi kan øke læringsutbyttet i de timene de faktisk er på skolen, og vi må selvfølgelig øke den spesialpedagogiske innsatsen.

Å forebygge feilvalg gjennom bedre rådgivning vil være svært viktig, og Venstre går inn for at vi skal få en rådgiverutdanning på masternivå med tiden. Vi må også gi lærerne mer kompetanse gjennom både forbedret grunnutdanning og systematisk videreutdanning, for faglig dyktige lærere som trygge voksne er selvfølgelig viktig for å motvirke frafall.

Så mener Venstre, som mange andre har vært inne på her, at yrkesfagene må få en sterkere status ved at man ruster opp skolen, gir lærerne mulighet til videreutdanning og ikke minst styrker samarbeidet med arbeidslivet. Vi trenger mer fleksible og praktiske opplæringsveier for teorivake elever. Også på ungdomstrinnet kan mange elever faktisk tjene på å være ute av skolen for å få opplæring. Elevene på yrkesfag må få en mer praktisk rettet utdanning. Det er i grunnen konklusjonen på det. Forsøksprosjekt med praksisbrev og alternative læringsarenaer som er mer prosjektorientert, men som ikke fjerner elevene fra skolen, kan også være en løsning for mange.

Fagbrev er altså ikke et realistisk mål for mange. Det kan derimot et kompetansebevis være. Mange av dem som faller ut av skolen, gjør det fordi målene ikke er tilpasset deres muligheter. Det er viktig at man får økt antallet lærlingplasser og får et mindre byråkratisk og mer enhetlig tilskuddsystem for bedrifter som tar inn lærlinger.

La meg også få peke et annet viktig moment i frafallsdiskusjonen. Mange av dem som har gått ut av skolen og havnet på uføretrygd, vet vi aldri har vært i arbeidslivet. Slik kan vi ikke ha det. Det blir vårt store sosiale problem. Der blir skillet stort. Vi må la alle få en mulighet til å rette ryggen, kunne noe, og vi må respektere dem uansett på hvilket nivå de er. Gjør de en jobb og tjener sin lønn, så gjør de et skikkelig arbeid. Så la oss få reformer som tar utgangspunkt i virkeligheten og ikke i slik man ser det fra et skrivebord. Det har vi hatt for mye av.

Jan Bøhler (A) [11:13:18]: Jeg er veldig glad for temaet som er reist i dag, og for de gode beskrivelsene av

situasjonen som er gitt av både statsråden og mange av debattantene, kanskje best samlet i det representanten Lena Jensen sa, at dette er den største sosiale utfordringen vi står overfor.

Det er viktig at det er vinklet på innsats i tidlig alder i forhold til barnehager og språkopplæring og også det som statsråden varslet: nye tiltak når det gjelder kvaliteten i barnehagene.

Jeg er også glad for at statsråden sa at det aldri er for sent, og at vi må sette inn sterkere tiltak i form av rådgivning og alternative undervisningsopplegg i ungdomsskolen og det som bl.a. Gorm Kjærli var inne på, nemlig nok lærlingplasser.

Det gjelder også det statsråden sa videre om mye mer bredde, bl.a. innføring av praksisbrev og kompetansebevis, at det er veien å gå med tanke på dem som ikke greier det løpet som forrige taler beskrev, med hensyn til fagbrev osv.

Men jeg tror også det er viktig å gå inn i den praktiske situasjonen, den konkrete situasjonen som mange elever og familier opplever i forhold til videregående skole. Det jeg ser på nært hold, er at elever etter å ha slitt seg gjennom ungdomsskolen, for det gjelder dessverre en del av dem, og kommer over i videregående skole – og de er ennå unge – plutselig oppdager at det faktisk er frivillig om de skal møte på skolen i morgen eller ikke. For første gang i livet synker det inn at i morgen kan de la være å gå på skolen. Det fører til at en del etter hvert finner ut at de kan bli hjemme, at de kan stikke til byen – finne på litt av hvert. Dette faller ofte sammen med at de er i de familiene der det ikke er særlig sterkt ansvar, særlig gode ressurser, når det gjelder å følge opp, henge på dem og sørge for at de ikke kommer inn i et feil spor.

Det jeg ser da, er at det er veldig forskjellig hva som skjer. Noen kan – for å ta den dårligste varianten – oppleve at det eneste som skjer, er at det etter noen måneder kommer et brev fra noe som heter oppfølgingstjenesten, med tilbud om alternativer. Andre opplever ganske aktive skoler og aktive initiativ som er mye bedre.

Det jeg mener vi bør vurdere, er å samle innsatsen overfor den tredjedelen som ikke fullfører videregående skole, på én hånd, nemlig i skolen, altså gi skolen ansvar for å følge opp elevene til de er 18 år. Det vil si å koordinere, samle, alle tiltakene og alle virkemidlene som ulike offentlige etater har, og som i dag er spredd på flere hender, i forhold til praksisplasser, yrkeskvalifiserende kurs, språkkurs osv. Når man da ser at det er elever som ikke greier å være i en klassesituasjon, ikke er i stand til å fullføre det løpet, skal ikke skolen slippe tak i dem, ikke se på at de tar seg noen runder på byen og kanskje blir borte for godt, men isteden sette seg ned og finne ut hvordan man kan sy et praktisk opplegg. Det er da skolen som skal disponere alle virkemidlene, ansvaret skal ligge der, hos dem som også kjenner disse elevene og disse familiene best.

Om det da skulle ende med at det blir en jobb i en butikk i en periode, blir forskjellen fra det som er situasjonen nå, at det ikke bare blir tilfeldig – at det ikke kanskje bare blir noen uker før man slutter i butikken igjen – men at det kan kombineres med noen kurs, noe oppda-

tering, regnskapskurs, noe som eventuelt kan kvalifisere for at det blir en stabil yrkessituasjon, hvis det er det som blir alternativet. Eller man kan kanskje etter hvert komme tilbake til skolen igjen.

Skolen skal altså være der og passe på at man ikke befinner seg i løse lufta fram til man er 18 år, og elevene skal føle at de er knyttet til skolen. Jeg tror man da i mye større grad vil kunne få fram egnede tilbud til alle, at det vil skapes mange godt tilpassede løsninger, og at ingen vil gå for lut og kaldt vann. Jeg håper at vi også kan gå inn i den debatten.

Det er veldig bra alt det vi tar opp om hva som bør skje i forkant av videregående, helt fra barnehagealder. Det er helt grunnleggende, men vi må også se på sterkere mekanismer inn i selve den videregående skolen.

Jeg vil bare til slutt nevne at når det gjelder hva vi gjør med videregående for å unngå å skape et klima for økt frafall, tror jeg at det som nå er vedtatt i Oslo bystyre om å innføre rent karakteropptak – altså at man får klare A- og B-skoler – er en farlig utvikling. Hvis man samler de elevene som er svakest, som har de svakeste faglige forutsetningene, på noen skoler, tror jeg det blir vanskeligere å jobbe med frafallet. Jeg vil gjerne høre statsrådens vurdering av det spørsmålet i tilknytning til dagens interpellasjonsdebatt.

Khalid Mahmood (A) [11:18:29]: Ingen er uenig i at frafallet i videregående skole er et stort problem og en utfordring. Dette er et sammensatt problem, og det finnes ingen enkle svar og ingen enkle løsninger på det. Det krever flere tiltak på forskjellige nivåer.

Frafall i videregående skole kan være et resultat av foreldrenes sosiale bakgrunn. Årsaken kan også være generell skoletretthet og vegring mot teorifag, noe som kan løses ved at man legger til rette for bedre praktisk opplæring i fag. En annen grunn som kommer fram, er nivået på norskkunnskaper. Dette gjelder spesielt elever med minoritetsbakgrunn, selv om man stadig oftere avdekker at også etnisk norske elever på grunn av språkproblemer sliter med å fullføre en utdanning på høyere nivå.

Jeg vil peke på tre ting som er avgjørende i denne debatten. Det ene er tidlig innsats, noe flere talere har vært inne på. Dette er en av fellesnevnerne når det gjelder frafall i videregående skole. Elever som faller fra, er ofte elever som sliter i grunnskolen. Forskning viser at det er en sammenheng mellom karakterer i ungdomsskolen og frafall i videregående skole. Derfor er vi i Arbeiderpartiet glade for at Regjeringen i budsjettet varsler at de vil øke innsatsen for spesialundervisning i grunnskolen. Jo tidligere vi fanger opp disse elevene, jo lettere blir det.

Når det gjelder norskopplæring, mener vi i Arbeiderpartiet at hvis vi skal lykkes med dette, bør vi ha en ambisjon om at alle barn kan norsk når de begynner på skolen. Derfor er vi også glade for at den lovfestede retten til barnehageplass fra høsten 2009 langt på vei vil hjelpe oss med å nå dette målet, ved siden av at vi vil fortsette å ha en stor innsats når det gjelder gratis kjernetid for femåringene. Det er barn som ikke blir fanget opp når de ikke går i barnehage.

Når det gjelder sosial bakgrunn, mener vi at svak sosial bakgrunn kan kompenseres ved å gi tilbud om leksehjelp til alle elever, for et av de områdene der sosial bakgrunn slår inn, er faglig oppfølging av elever hjemmefra. Hvis vi ser på antall deltakere i leksehjelptilbudene rundt omkring i landet, vil vi forstå hvor viktig tilbudet er, hvilken betydning det har, hvilken rolle det spiller. Vi kan også se at det er flest som deltar på leksehjelptilbudene i de områdene hvor etniske minoriteter er i flertall.

Avslutningsvis vil jeg komme inn på det interpellanten var innom i sitt første innlegg. Det er mulig jeg har misforstått, men jeg mener interpellanten sa at foreldrenes syn på utdanning også har en betydning. Jeg har fortsatt til gode å se foreldre som ikke er positive til barnas utdanning, uansett sosial bakgrunn og etnisk tilhørighet.

Jan Fredrik Vogt (FrP) [11:22:04]: Jeg synes det ble holdt et bra innlegg tidligere i dag av representanten Blåfjelldal. Hun var inne på noe av det jeg også synes er meget viktig, nemlig at utdanning skal være kult. Det skal være kult også å lykkes, vi skal ha lov til å si det, og vi skal ha lov til å være stolte av det.

For et år siden, altså i et mellomvalgår, var jeg på et møte sammen med en del andre politikere i Vestfold, et meget uoffisielt møte med bl.a. innvandrerungdom i nett-opp den faresonen man her snakker om. Det var én ting alle faktisk ønsket – det er kanskje stygt å si det i et sosialistisk samfunn som vi lever i i dag: De hadde lyst til å bli rike, de hadde lyst til å være vellykket, de hadde faktisk lyst til å gjøre som andre, de hadde lyst til å kjøre en fin bil, de hadde lyst til å ha en god jobb. Men det er kanskje der det er forskjell på oss på høyresiden i politikken og de rød-grønne. For oss er det viktig at man kan lykkes. Som en kommende representant, muligens, og partimann i Arbeiderpartiet, Martin Kolberg, sier: Vi skal ta de rike. Hvorfor skal vi ta de rike? Hvorfor skal vi være ute etter å ta dem som klarer å lykkes, de som klarer å bygge seg opp fra å starte med to tomme hender, enten det er ved utdanning eller det er ved å skaffe seg kompetanse gjennom hardt arbeid? Derfor mener jeg at vi ikke kan se på dropout i skolen som et isolert problem for skolen, det er et problem som speiler et samfunn. Vi må være veldig forsiktige slik at vi ikke skaper et samfunn hvor et liv på trygd for unge personer ses på som et alternativ blant disse. Da har vi tapt. Og enda verre, som vi kanskje ser tendensen til i dag: Vi må vokte oss vel for å skape et samfunn hvor det faktisk er lettere å bli rik gjennom kriminalitet enn gjennom hardt arbeid, utdanning og å gå gradene. Selv har jeg utenlandsk far og norsk mor, og jeg har selv tatt en lang utdanning, så jeg mener det er mulig. Alle kan ta en utdanning i Norge i dag, hvis man vil.

Men jeg synes også, som representanten Blåfjelldal tidligere var inne på her, at det skal være lov å lykkes også uten nødvendigvis å ha en formell utdanning. Det skal være lov å jobbe seg opp, og vi har eksempler i Norge på både innvandrere og andre som har klart å jobbe seg opp fra å starte med to tomme hender, og som i dag framstår som rike. Jeg synes vi skal ta vare på dem og bruke dem som positive eksempler, og ikke ha en holdning hvor vi

skal være ute etter å ta rotta på dem, som mange har gitt uttrykk for. Jeg setter i hvert fall pris på de vellykkede, jeg er ikke misunnelig på dem. Mitt engasjement som politiker er for dem som ikke lykkes, og så gleder jeg meg over alle som lykkes.

Thor Erik Forsberg (A) [11:25:05]: Denne debatten i dag handler om fattigdomsbekjempelse, og den handler om like muligheter. Vi står i fare for å få en situasjon hvor vi reproducerer fattigdom, hvis vi ikke klarer å bryte de generasjonsbåndene som fort følger hverandre i det ikke å lykkes på skolen.

Det gjøres utrolig mye bra lokalt, i tillegg til det Regjeringen leverer. I Østfold bl.a. har vi gjort en veldig grundig undersøkelse av hva det er som gjør at ungdom faller ut av videregående skole. Det som ikke var så veldig oppsiktsvekkende, kanskje, men som var veldig dominerende i bildet, var at elevene også slet med sosiale problemer hjemme. Og det sier jo seg selv at hvis det er store problemer mellom foreldre, usikkerhet hjemme, kanskje det er vold, andre typer problemer, gjør også det at det er veldig vanskelig å konsentrere seg om det man skal når man er på skolen, nemlig å lære. Det betyr at vi fortsatt er nødt til å ha en bred samfunnsinnsats for å få bukt med de problemene.

En annen ting er jo at vi vet at veldig mange, særlig innvandrer gutter, føler at de faller mellom to ulike kulturer. Og når man faller mellom to ulike kulturer, er det i hvert fall innmari viktig å ha et samfunn som inviterer inn i fellesskapet. Jeg synes ofte det er begredelig når vi har integreringsdebatter – og vi ser det fra kommune til kommune – at noen politiske partier, uten å nevne navn, alltid bidrar til å dra fram problemene istedenfor løsningene. Jeg tror at veldig mye handler om å møte mennesker ikke bare med krav eller med å sy puter under armene på dem, men å møte mennesker med en positiv forventning om at du kan lykkes. Det handler om å ønske velkommen.

Videre har vi i Østfold med tanke på læringsevnen satt i gang prosjekter med frukt og grønt og frokost. På Glemmen videregående skole i Fredrikstad f.eks. er det ganske mange, også innvandrerungdom, som møter opp til frokost hver morgen, og for mange ungdommer i den videregående skolen er det kanskje også slik at den eneste ordentlige voksenkontakten man får, kommer gjennom bl.a. disse frokostmøtene, hvor man får mulighet til å sette seg ned og prate om andre ting. Jeg tror vi trenger flere miljøkontakter ute på de videregående skolene. Det er altfor mange som tillates å forsvinne ut uten at noen tar tak i det. I Østfold vil vi i hver eneste region få på plass miljøkontakter som tar tak i dem som ikke møter opp på skolen.

Vi trenger et sterkere samarbeid mellom ungdomsskolen og videregående skole. Det kan ikke være slik at vi ser disse tingene isolert; like viktig er, som også Kristelig Folkeparti var inne på i stad, samarbeidet mellom skole og familie. Men her kommer det ofte inn noen språkproblemer, og skal en klare å få samtalen til å gå riktig for seg, bør vi også se på mulighetene for tolketjenester i mye større grad enn det en har hatt til nå.

Det gjøres utrolig mye bra fra Regjeringens side, og det gjøres veldig mye bra lokalt, som Regjeringen kan ta og kikke på. Så får vi være såpassause at vi kan stjele gode ideer fra hverandre, men jeg synes at når vi kommer til denne type diskusjoner og integreringsdebatt, må det handle om at vi møter mennesker med en positiv forventning, og ikke en forventning om at folk skal mislykkes.

Kari Lise Holmberg (H) [11:29:06]: Jeg synes det har kommet mange bra innspill i denne debatten. Det er jeg glad for. Jeg er også glad for at vi har et utvalg som skal gå gjennom hele skoleløpet og se på de viktige problemstillingene som vi har diskutert her i dag. Jeg håper at i hvert fall to ting kan stå igjen etter denne debatten. Det er at tidlig innsats er grunnleggende viktig, og at alle barn må bli sett og verdsatt.

Så sa Dagrun Eriksen i sitt innlegg: De gode løsningene finner vi lokalt. Det er jo så sant, det er der det skjer, og det er der all innsats må rettes.

Jeg har lyst til å avslutte denne debatten med å trekke fram nettopp noen gode lokale løsninger som viser at det er mange måter vi kan gjøre ting på, at det er mange veier å gå.

Ett eksempel er Hjalmar Johansen videregående skole i Skien, som har et veldig bra tilbud. De har opprettet et eget introduksjonskurs spesielt rettet mot ungdom, som gir stort rom for tilpassing, og som er en god forberedelse til videregående skole.

Så er det Øystese skole i Hardanger. Det er skolen der ingen dropper ut. Her er det ingen som slutter før eksamen er unnagiort. Skolens ti bud burde henges opp på alle videregående skoler. Essensen i de ti budene er at du blir sett, det stilles krav til deg, og du blir fulgt opp.

Det siste eksempelet jeg skal ta, er fra Vinje kommune i Telemark. De har nylig fått Amnestys pris for godt integreringsarbeid. I evalueringsrapporten som de selv har utarbeidet, står det at det har vært berikende for barnehagen og barnemiljøet, og ikke minst for personalet. Men man sliter med enkelte norske ungers holdninger.

Vi har utfordringer på dette feltet. Det er nå viktig at vi tar fatt i utfordringene, og at vi gjør noe med dem, og derigjennom med godt forebyggende arbeid forhindrer at så mange som i dag avbryter skoleløpet.

Statsråd Bård Vegar Solhjell [11:32:02]: Eg synest både representanten Bøhler og representanten Blåfjelldal heldt gode og interessante innlegg om ting som gjekk meir direkte på vidaregåande utdanning, og som eg vil kommentere. Eg vil først berre gjere det heilt klart at vi ikkje har tenkt å redusere krava til kunnskap om Stortingets oppbygging, slik ein kanskje kunne forstå det frå denne talarstolen. Vi vil tvert imot sørje for at dei er tydelege og til stades både i grunnskulen og i vidaregåande skule.

Representanten Blåfjelldal tok opp det problemet at det kanskje framleis er ein statusforskjell – sjølv om han formelt ikkje er der, og sjølv om vi nok er betre enn andre mellom ulike vidaregåande løp – med for lite praktiske inngangar der. Eg har liknande opplevingar sjølv. Eg var

i Froland for ikkje så veldig lenge sidan, og der møtte eg ein elev som gjekk på anleggsmaskinførarlinja, som sa til meg: Kvifor skal eg lese dikt av Shakespeare på engelsk, når det eg treng, er å kunne bestille delar på engelsk og lese manualar på engelsk. I læreplanen står det ikkje noko om det, der står det at vi skal ha god kjennskap til engelskspråkleg litteratur tilbake til 1500-talet.

Eg trur faktisk vi må gå inn i den debatten og sjå på om vi har læreplanar, pedagogikk, lærarar, undervisning, som er retta mot delar av elevgruppa og ikkje andre.

Representanten Bøhler tek opp liknande problemstillingar, og eg meiner tankane hans rundt dette, om den gruppa som fell mellom alle stolar i dag, er svært interessante, og dei er blant det vi kjem til å ta med oss vidare i arbeidet med det eg omtalte som «I praksis».

Eg vil òg seie at det vi har sett frå den perioden då vi hadde ei blanding av karakterbasert og geografisk opptak i Oslo, nettopp er at sentrumsskulane i Oslo fekk eit meir blanda elevgrunnlag, og at mange av dei som voks opp i sentrumsskulane, fekk moglegheita til å gå på egne nærskular, og at det var positivt.

Til slutt: Representanten Vogt sa at alle bør ha moglegheit til å få fin bil, bra jobb, tene pengar og verte rike. Eg kunne ikkje ha sagt det betre sjølv: Det bør ein. Eg trur forskjellen i politikken er at eg meiner at alle skal ha moglegheit til å få fin bil, bra jobb og tene pengar, men i dag er dei moglegheitene ekstremt skeivt fordelte. Nokre veks opp slik at dei har stor sjanse for det, andre har ein bakgrunn som gjer at det er veldig vanskeleg. I tillegg meiner eg at dei som trass i alt ikkje vert rike og tener store pengar – dei fleste – likevel skal ha moglegheita til fin bil og ein bra og sikker jobb. Og det er eit viktig skilje i politikken: at dei veldig mange som trass i alt ikkje kjem til å stå på statistikken over dei som tener mest, framleis skal ha dei moglegheitene. Og då kan vi ikkje dele ut skattelette i milliardklassen til dei rikaste og føre ein politikk som gjer at renta kan gå opp, kutte i dei offentlege tilskota til SFO, slik at utgiftene til barnefamiliane aukar osv. Det trur eg er forskjellen.

Takk for ein god debatt og ein viktig interpellasjon.

Presidenten: Presidenten er betrygget av at kunnskapen om Stortingets oppbygging fortsatt skal spres til landets elever.

Sak nr. 3 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 4 [11:35:17]

Interpellasjon fra representanten Karin Andersen til helse- og omsorgsministeren:

«Legemiddelavhengighet og bivirkninger av det er et stort og skjult folkehelseproblem. Det medfører store lidelser for den enkelte og har høye samfunnsøkonomiske kostnader. Helsevesenet må i mange tilfeller ta medansvar for at avhengigheten har oppstått. Det er stor mangel på kunnskap blant brukere, helsepersonell og ellers i samfunnet om dette problemet. Tilbud og behandling er nærmest fraværende i Norge og dette er det nødvendig å rette

opp. Prosjektet «Medisin mot piller», lokalisert på Hamar, har startet et meget viktig arbeid på feltet og arbeider for å etablere et landsdekkende ressurscenter. Arbeidet skal være forbyggende og gi kunnskap, råd, veiledning og støtte til brukere, helsevesen og andre berørte.

Hva vil statsråden gjøre for å sikre at prosjektet «Medisin mot piller» får fortsette sitt viktige arbeid?»

Karin Andersen (SV) [11:36:24]: Medisiner er et stort gode når man er syk eller har smerter. Men feil, for mye eller kritikkfritt bruk av medikamenter kan føre til alvorlige bivirkninger med store helseplager og sykdommer – sjøl lave doser som skrives ut av lege. Mange får bivirkninger som kunne vært unngått hvis lege og pasient hadde bedre kunnskaper om risiko og større tilgang på riktig behandling og nedtrapping dersom avhengighet hadde oppstått.

Temaet jeg tar opp, handler altså ikke om avhengighet av store doser eller rusavhengighet. Det handler om lavdoseavhengighet, bivirkninger og sykdom som oppstår av det, og som ofte feiltolkes og feildiagnostiseres. Lavdoseavhengige fikk den første tabletten av sin lege i forbindelse med en vanlig krise som hører livet til, og etter hvert utvikler de bivirkninger av terapeutiske doser.

Jeg mener det er grunn til å si at dette er et stort og skjult helseproblem. Den norske legeforening sier i statusrapporten sin fra 2006 at de mener det er et behov for folkeopplysning om legemiddelavhengighet, at leger trenger mer kunnskap om forsvarlig forskrivning og alternativ tilnærming ved behandling av angst og smertetilstander, og at det bør opprettes et landsdekkende tilbud om behandling av legemiddelavhengige.

Riktignok er det mange institusjoner som tilbyr hjelp til rusavhengige og til dem som er avhengig av store forskrevne doser, men tilbudet blir da gitt av en rusinstitusjon som har rusproblematikk i sentrum, eller en psykiatrisk institusjon som har et annet fokus enn bivirkninger av lavdose medikamentmisbruk, som gir noen symptomer som av og til tolkes som en psykisk lidelse og behandles som det. Og det kan i tilfeller være feil.

Jeg er ikke fagperson på dette feltet, men blant fagfolk som har kunnskap om det, er det mange som mener at det er lite hensiktsmessig å integrere medikamentavhengige i en rusinstitusjon eller en psykiatrisk institusjon. Det er ikke gjort så mye forskning på dette, men psykolog Anne Bolstad ved Bergensklinikken har så langt tilbake som i 1998 evaluert et tiltak som ble satt i gang for å gi hjelp til medikamentavhengige, og da mente de at det gjaldt 200 000 mennesker den gang. Med tanke på at bruken av medikamenter har vært økende, er det grunn til å anta at det kan være flere i dag.

De legemidlene som trolig er hovedproblemet, er B-preparater, altså benzodiazepiner, valium, stensolid, sovepiller, lykkepiller osv. Legeforeningen skriver også at utskrivningen av akkurat disse medikamentene er en utfordring.

Når oppstår problemet? Tall fra Kilen, Konsumentinstituttet Läkemedel och Hälsa, i Sverige, viser at 80 pst. fikk beroligende piller eller sovepiller i en helt vanlig livskrise.

13 pst. ble avhengig under sykehusopphold eller ved bruk av smertestillende på grunn av en vanlig somatisk lidelse. Årsaken til utskrivningen er altså nesten alltid en helt vanlig krise i livet eller en somatisk lidelse med smerter, f.eks. under innleggelse på sykehus. Det kan være skilsmisse, dødsfall, slitenhet, økonomiske kriser – kriser som hører livet til.

Det som skiller rusavhengige og medikamentavhengige, er at de har startet med medisiner og fortsatt brukt som medisinsk behandling ordinert av lege. For legen kan dette skyldes mangel på kunnskap og at det er raskere og mindre tidkrevende å fortsette utskrivning av en pille enn å bruke tid på å løse et problem en egentlig ikke vet hvordan skal løses. Pasienten fortsetter det skadelige misbruket, ikke fordi de søker rus, men for å dempe og lindre symptomer og bivirkninger. Avhengighet er også en bivirkning. Dette er altså pasienter som ikke har hatt noen befattning med rusmiljøet, og det er det viktig å understreke.

Så er det jo spørsmål om hvordan dette virker ellers. Jeg har funnet noe forskning på dette fra Sverige, f.eks. rapporten om erfaringer med ASTA-prosjektet, fra 1995, fra universitetet i Karlstad, og de samarbeider med dette Kilen-instituttet som jeg nevnte i stad. De har sett på årsaken til at mange forble langtidsklienter på sosialkontoret til tross for alle ressurser som ble igangsatt for å gi dem hjelp til å komme i jobb, arbeidstrening eller skole. Godt over halvparten av langtidsklientene var brukere av denne typen medikamenter, der det er bivirkninger, både fysiske og psykiske, og bivirkningene var ofte årsaken til at folk ikke kom seg tilbake i jobb.

Så kan en spørre seg om dette er annerledes i Norge. Det vet jeg ikke, men jeg tror det neppe. Med tanke på Nav-reformen er det bekymringsfullt at bivirkninger av medikamenter kan være et hinder som ikke blir sett, verken av leger eller Nav. Alvorlige bivirkninger er tiltaksløshet, angst, depresjoner og utmattethet. Dette kjenner de igjen, de som jobber med dem som ikke greier å komme tilbake i arbeidslivet. Å få ned denne bruken av medikamenter kan være en av de viktigste nøklene til at flere kommer i arbeid og over i en bedre tilværelse.

Helse- og omsorgsministeren er også opptatt av å forebygge helseskader, handle og behandle på laveste nivå. Da må det å hindre at folk blir syke av medisiner og behandlingen de får, være noe av det viktigste vi kan starte med.

Tiltaket «Medisin mot piller» ble startet etter initiativ av kommuneoverlegen i Hamar, Georg Morland, og prosjektleder Rolf Torodd Olafsen, som selv har erfaring som medikamentavhengig. Prosjektet jobber med å forebygge legemiddelavhengighet og lavdoseavhengighet for å heve kompetansen blant sosial- og helsepersonell, inkludert legestanden. De jobber for å etablere et permanent ressurscenter med en tilfrisknings- og behandlingseenhet. De ønsker å spre kunnskap om konsekvenser av legemiddelavhengighet, og de setter altså som eneste instans søke-lyset på dette med lavdose legemiddelavhengighet og de konsekvenser det medfører.

Våren 2007 hadde de i samarbeid med Hedmark legeforening det første kurset som er blitt avholdt om denne

problematikken og konsekvensene av dette. Jeg sjøl og stortingsrepresentant Inga Marte Thorkildsen var til stede på kurset. Jeg snakket med flere av de legene som var til stede, og de sa veldig åpent at dette var ny kunnskap for dem – altså hvordan legemidler sjøl i små doser, men kanskje i spesielle blandinger, over lang tid slo ut i symptomer og sykdommer, som igjen ble behandlet som en sykdom, men som egentlig var en bivirkning av medikamenter. Målgruppen for kurset var leger og psykiatere. Det var 62 leger og psykiatere fra hele landet til stede. Det er planlagt nye kurs både i Hamar og i Kristiansand nå, og det viser at det er stor interesse for dette blant legene, for jeg tror ikke det er noen leger som har lyst til å påføre pasientene sine sykdom ved den utskrivningspraksis de har.

«Medisin mot piller» samarbeider også med, som jeg nevnte, Kilen i Sverige og Benzonet i Danmark ved psykiater Jens Frydenlund. De har opprettet et nordisk nettverk som de ønsker å utvikle. Nettverket har fått navnet Nordisk nettverk for legemiddelavhengighet.

Førrige helse- og omsorgsminister, Sylvia Brustad, har hatt kontakt med «Medisin mot piller». De var veldig optimistisk etter det møtet, men de har dessverre etter det ikke hørt noe fra sentrale myndigheter.

Det primære ønsket fra min side nå er å få satt søkelys på dette problemet, som jeg mener er et stort helseproblem. Ved å forskrive medisiner på en mer forsiktig og kunnskapsfull måte kan vi redusere sykdom. Poenget er jo at vi skal bli friske av medisiner, ikke syke av dem.

Det andre hovedmålet er å sikre at dette prosjektet på Hamar, som er unikt – ikke til forkleinselse for det som skjer ellers i spesialisthelsetjenesten knyttet til rusbehandling eller til psykiatri – må få fortsette sitt arbeid. De har målsettinger for sitt arbeid knyttet til en nasjonal funksjon. Men i første omgang mener jeg det er viktig at man sikrer ressurser, slik at dette prosjektet får fortsette, og at vi får nok kunnskap om det til å vite hvordan vi skal bygge det opp. Det dreier seg både om kunnskap hos primærlegene i hele helsevesenet, og om hvordan man skal skape et behandlingstilbud til dem som får en medikamentavhengighet som skader dem.

Mitt viktigste spørsmål til statsråden blir da om han vil se positivt på dette prosjektet og være med og sikre at de får fortsette å utvikle dette viktige arbeidet sitt.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [11:46:46]: Det er minst to temaer vi diskuterer her i dag. Det ene er at vi har en jobb å gjøre for å unngå at folk blir avhengige av legemidler. Vi må forebygge det, og vi må jobbe med kunnskapen ute i systemet slik at leger har en nærhet til denne problemstillingen som gjør at vi unngår at folk bruker medisiner på en slik måte at de blir avhengige av dem. Og det andre vi diskuterer, er hvordan vi skal hjelpe dem som tross alt har blitt avhengige.

Jeg er ut fra det selvfølgelig enig med interpellanten i at legemiddelavhengighet og bivirkninger er et stort problem for dem som rammes. Brukt på forsvarlig måte kan vanedannende legemidler være til god hjelp i vanskelige situasjoner, f.eks. ved sterke smerter. Men det er en risiko for at de kan føre til avhengighet og alvorlige problemer og

lidelser. Det er derfor viktig å forebygge at slike situasjoner oppstår, og vi må også se til at de som får problemer, får den hjelpen de har behov for. Forskrivning og bruk av slike legemidler innebærer vanskelige avveininger for behandler og pasient.

Det er knyttet stor usikkerhet til omfanget av legemiddelavhengighet og legemiddelmisbruk. Vi holder derfor på å kartlegge omfanget. Ved Nasjonalt kompetansesenter for sammensatte lidelser ved St. Olavs hospital brukes data fra reseptregisteret for å finne ut hvor mange personer som får forskrevet store doser med smertestillende legemidler. Resultatene indikerer heldigvis at antallet ikke er stort, men problemet blir likevel ikke mindre alvorlig for de pasientene dette gjelder.

I budsjettforslaget for 2009 har vi foreslått 8 mill. kr for å øke fastlegenes kompetanse om rusmiddelproblematikk. Problemstillinger knyttet til forskrivning av vanedannende legemidler og oppfølging av personer som har for høyt forbruk av disse, er en del av dette.

Informasjon om bruk av legemidler finnes lett tilgjengelig for helsepersonell og brukere. Det arbeides likevel kontinuerlig med å forbedre og utvikle informasjon om legemidler. Her kan jeg nevne at det er laget veiledere for helsepersonell, bl.a. en egen veileder for leger og tannleger om forskrivning og råd om vanedannende legemidler. Statens legemiddelverk har nylig oppdatert en terapianbefaling for bruk av opioider, altså morfinlignende legemidler, ved behandling av smerte, og Senter for rus- og avhengighetsforskning ved Universitetet i Oslo underviser og veileder helsepersonell i rusmiddelmedisin. Legeforeningen har egne opplæringstiltak.

Interpellanten viser til at «tilbud og behandling er nærmest fraværende» for denne pasientgruppen. Jeg har behov for å moderere denne påstanden noe. De regionale helseforetakene rapporterer til meg at behandlingstilbudet til denne pasientgruppen inngår i tilbudene innen tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelavhengige og i tilbudene innen psykisk helsevern. Men likevel er det dessverre slik at behandlingstilbudet til denne pasientgruppen ikke er godt nok i dag. Regjeringen har derfor foreslått å styrke tverrfaglig spesialisert behandling med 120 mill. kr i forslaget til statsbudsjett for 2009. De regionale helseforetakene har registrert at stadig flere mennesker blir henvist for legemiddelavhengighet. Det er derfor etablert flere tilbud i helseregionene med vekt på utredning og behandling for avhengighet. Helseforetakene arbeider med å videreutvikle tilbudene til denne pasientgruppen.

Jeg synes det er interessant at interpellanten tar opp at den avhengigheten vi her kan snakke om, ikke nødvendigvis dreier seg om klassiske vanedannede medisiner. I utgangspunktet kan det også være snakk om det de fleste av oss, tror jeg, definerer som mer uskyldige medisiner. Man har normalt ikke et perspektiv knyttet til vanedanning når man omtaler de medisinerne. Men likevel er vår vurdering at dersom også den medisinerbruken har ført til en avhengighet, hva det nå enn har sitt utgangspunkt i, er det behandlingstilbudet for avhengighetsproblematikk som helsetjenesten har å bruke. Så er det klart at en rusavhengig, en legemiddelavhengig og en spilleavhengig

skal behandles nøyaktig likt. Men det som er felles, er en avhengighetsutfordring som vi mener at vi må jobbe med innenfor en tverrfaglig spesialisert behandling.

Prosjektet «Medisin mot piller» på Hamar har arbeidet med noen av disse problemstillingene. Prosjektet har som kjent fått tilskudd fra Helsedirektoratet via Hamar kommune i perioden 2005–2008. Hamar kommune har også bidratt med en delfinansiering. Hensikten med den statlige tilskuddsordningen er å stimulere kommunene til å utvikle gode tiltak i en tidsavgrenset periode. Når stimulerings-tilskuddet opphører, er det opp til kommunen å videreføre tiltaket i kommunal regi. Helsedirektoratet har informert «Medisin mot piller» om at prosjektet ikke lenger vil motta tilskudd fra denne tilskuddsordningen, og at prosjektet nå i så fall må finansieres på en annen måte.

Det er flere gode fagmiljøer som arbeider med de samme områdene som «Medisin mot piller». Senter for smertebehandling og sammensatte lidelser ved St. Olavs hospital har status som nasjonalt kompetansesenter. Senter for rus- og avhengighetsforskning ved Universitetet i Oslo tilbyr undervisning om rusmiddelproblematikk, der legemidler og legemiddelbruk er en del av opplegget.

Prosjektet «Medisin mot piller» har søkt Helse- og omsorgsdepartementet om midler til videre drift og til å etablere et nasjonalt aktivitets- og ressursenter for legemiddelavhengige. Jeg vil be Helsedirektoratet om å vurdere resultatene som er oppnådd i prosjektet og søknaden om et nasjonalt senter. En slik vurdering må ses i sammenheng med arbeidet som gjøres i etablerte fagmiljøer. Jeg vil også peke på muligheten for at «Medisin mot piller» kan samarbeide med andre, f.eks. lærings- og mestrings-sentrene, frivillige og brukerorganisasjoner i helsetjenesten. Vi vil se på søknaden, vi vil gjennomføre møter i forbindelse med prosjektet, og så får vi behandle søknaden et annet sted enn på Stortingets talerstol.

Karin Andersen (SV) [11:54:20]: Jeg takker statsråden for svaret. Jeg er fullt klar over at bevilgningssspørsmål må tas opp et annet sted enn her, men jeg er glad for den positive, åpne holdningen statsråden viser til at det på dette feltet kan være problemstillinger som man ikke fanger opp. Jeg vil si litt mer om det, for jeg tror det er viktig å ha det klart for seg.

Dette er en forskrivningspraksis på lavdose B-preparater – stort sett, det kan være noen andre også – som kan føre til bivirkninger som i dag ikke blir registrert, eller i så fall blir feilregistrert som en sykdom i seg sjøl eller som en annen type lidelse.

Statsråden henviser til St. Olavs hospital og nasjonalt kompetansesenter for smertebehandling når han skal anslå hvor stort dette problemet er. Da vil jeg igjen påpeke at det de jobber med, er avhengighet knyttet til store doser medisiner. Her er det snakk om lavdoseproblematikk som jeg tror er svært lite registrert, så vi vet lite om det.

Det er riktig og det er bra at det er foreslått 8 mill. kr for å øke fastlegenes kompetanse om rusmidler, men jeg må da igjen gjenta at dette handler ikke om rusmidler, dette er ikke personer som søker rus. Jeg tror det er veldig viktig å skjønne at dette er folk med en helt annen bakgrunn og

som fortsetter med et legemiddelmisbruk som ender opp med sykdom og problemer, at de har hatt en eller annen sykdom eller et problem i livet som har gjort at de har startet, og så greier de ikke å komme ut av det. Så fortsetter legen å skrive ut resepter, og så blir det en sykdom av det. Det er faktisk noe helt annet en rusproblematikk. Derfor er det også viktig å se på at man blir behandlet av noen som er spesialist på dette. Det kan man sikkert være i tillegg til å være ekspert på rus, men det er behov for at man her utvikler behandling og kunnskap om dette spesielt.

Så viser statsråden til veiledning for helsepersonell og leger når det gjelder forskrivning av disse vanedannende midlene – ja, de får det. Helsetilsynets retningslinjer sier bl.a. at det skal være maks fire ukers bruk av beroligende midler. Da kan man lure på hvorfor så mange blir gående på disse midlene i årevis og får skader av det. Så et eller annet sted i systemet må det være mangel på kunnskap eller oppfølging.

Jeg ser fram til at statsråden skal ha møte med prosjektet «Medisin mot piller», og at vi kan fortsette arbeidet på et felt som jeg tror det er mye ugjort på. Jeg er helt sikker på at vi vil spare både den enkelte og samfunnet for store kostnader hvis vi får et bedre system på dette.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [11:57:42]: Jeg har ikke veldig mye å tilføye i forhold til det jeg sa i mitt innlegg i sted.

Jeg vil bare kvittere ut at jeg selvfølgelig tar med meg det interpellanten sier om at den problemstilling som tas opp her, kommer i tillegg til de punktene som jeg særlig berørte i mitt innlegg, altså at det er bruk av lavdose B-preparater, og at man ikke vil fange opp brukere her i samme grad som ved forskrivning av store doser og med klassiske vanedannede legemidler. Det gir oss en særlig utfordring i forebyggingsstrategien.

Jeg tror allikevel at i den grad det fører til en avhengighet, er min forventning til de regionale helseforetakene at man evner å utvikle kunnskap og kompetanse på et bredt spekter for å kunne håndtere avhengighet. De tilbakemeldingene jeg får fra fagmiljøet, er at man også er veldig bevisst på den problemstillingen. Om den avhengigheten er der som følge av en rusgift, om den er der som følge av høye doser av legemidler eller lave doser av legemidler eller hva det er, må vi som offentlig helsemyndighet holde oss til at folk med et avhengighetsproblem med rette kan kreve å få hjelp fra oss. Der har det skjedd noe, men ikke nok. Derfor er vi også veldig opptatt av å satse veldig tungt innenfor den tverrfaglige – og la meg understreke den tverrfaglige – spesialiserte behandlingen i forhold til avhengighetsproblematikk.

Vigdis Giltun (FrP) [12:00:06]: Vi lever i en tid hvor forsknings- og legemiddelbransjen har gjort det mulig for folk å få hjelp til mange typer plager. Når det gjelder fysisk og psykisk sykdom er det ofte en pille for alt, som det heter. Det er slik i dag, som det alltid har vært, at mennesker kommer i livssituasjoner hvor de blir utsatt for ting som gjør at de får en dyp depresjon eller at de får en sorg. Da hjelper det godt å få medisiner som kan lette den situa-

sjonen. Piller demper smerten, men de tar ikke bort årsaken. Det gjelder også fysisk sykdom. Man kan få hjelp til å dempe smerte, men selve årsaken forsvinner ikke. Men det er også slik at med tid forsvinner det.

Hvis man har fått medisiner som er avhengighetsskapende, sitter man av og til igjen med avhengigheten av tabletten eller av medisinen for å kunne fungere. Det er ikke lenger den opprinnelige situasjonen som gjør at man må ha medisiner, men det at kroppen er vant til å få det. All type medisin har en eller annen form for bivirkning, også fysisk. Det gjelder bivirkninger på nyre, hjerte og annet, som det ofte blir lagt liten vekt på. Når pasientene forsøker å kutte ut medisinerne, opplever de av og til abstinensreaksjoner, og de blir klar over at de har en avhengighet som de prøver å skjule og føler skam over.

Pasientene har veldig stor tro på legen sin. De støtter seg til legene, og det er legene som forskriver medisiner og behandling. Det kan nok være lett for mange leger å fortsette å forskrive medisiner og tabletter som pasientene føler hjelper dem til å fungere, i stedet for å tilby noe annet. Mange av dem som bruker medisiner mot psykiske plager – som opprinnelig var f.eks. en depresjon – fortsetter med tabletter, i stedet for at de kanskje kunne få hjelp hos psykolog eller på annen måte. Det er et for dårlig alternativt tilbud, og noen ganger tar det lenger tid. Disse pasientene må også motiveres, og de må få hjelp underveis. Det er ikke gjort med et enkelt grep å hjelpe dem ut av avhengigheten.

Som det ble sagt tidligere her av interpellanten, er ikke dette pasienter som oppfatter seg selv som rusmisbrukere. De har ikke søkt denne medisineringen for å oppnå en rus, men for å få hjelp, enten i en vanskelig situasjon eller når de har hatt store smerter.

Ensomhet og isolasjon er jo et resultat. Jeg kjenner personlig flere som er i den situasjonen, og som ikke opplever seg selv verken som rusmisbrukere eller som syke for den saks skyld, men de vet at de er avhengig av medisinene sine, og de er livredde for ikke å få dem. Men det å få hjelp til å komme ut av dette vil hjelpe dem ut i samfunnet igjen, ut i jobb igjen og også til å få et bedre liv og en bedre familiesituasjon. Det rammer jo ofte hele familier at noen rett og slett blir syke av medisiner.

Det ble nevnt et prosjekt på Hamar og dette med prosjektstøtte. Det er mange typer tiltak innenfor helsesektoren som settes i gang med prosjektstøtte, og veldig mange blir lagt ned. Vi har snakket om intermediaæravdelinger tidligere, men det er også mange andre prosjekter som settes i gang med prosjektstøtte, som når prosjekttiden er over, ikke klarer å drive videre. Dette er nok et eksempel på at kommunens ansvar for å finansiere tiltak ikke fører fram. Når det settes i gang gode prosjekter, bør de kunne fortsette. Det bør jo da vurderes som et nasjonalt ansvar, altså noe som skal finansieres statlig. Med statlig finansiering av helsesektoren ville man fått et mer helhetlig tilbud, og man kunne jobbe fram gode tiltak til beste for pasientene.

Det å ha tilrettelagte tilbud er også viktig. Statsråden nevnte også at alle ikke er like – man må ha forskjellige typer tilbud. Det er noe som forhindres i dag i stor utstrekning. Jeg kan nevne ett eksempel: anoreksipasienter,

som ikke kan ha valgfrihet når det gjelder hva slags tilbud de skal kunne få, selv om det er tilgjengelige tilbud som er tilpasset spesielle brukergrupper. Når det gjelder denne gruppen, bør de ha et spesielt tilbud, eller kanskje flere spesielle tilbud, som hjelper dem. Jeg mener det også må legges større ansvar på legene og på helsevesenet som forskriver medisin. De må finne alternative løsninger, de må følge pasientene bedre over tid og ikke la det gå automatisk i å skrive ut vanedannende medisin over flere år – for det er det ingen som bør ha behov for, eller iallfall veldig få.

Kirsti Saxi (SV) [12:05:12]: Jeg vil takke interpellanten for å ta opp en viktig sak. Legemiddelavhengighet og bivirkninger er blitt et stort skjult folkehelseproblem. Ingen har oversikt over antall nordmenn som sliter med medikamentavhengighet, men fagfolk mener det dreier seg om flere tusen.

Statistikk fra Kilen i Sverige viser at 80 pst. av dem som søkte hjelp for legemiddelavhengighet, hadde fått beroligende medisin i forbindelse med en livskrise.

Mennesker som kommer i en avhengighetssituasjon, opplever tap av egen identitet. Familier går i oppløsning, man klarer ikke å ivareta jobben på en tilfredsstillende måte, og problemet med å forholde seg til barn på en adekvat måte medfører ofte at barnevernet kobles inn. Ofte blir de ufrivillig avhengig av et stort hjelpeapparat, samtidig som bruken av medikamentet fortsetter. Dette skyldes ofte for lite kunnskaper, både hos brukerne og hjelpeapparatet.

Det er viktig å skille mellom medikamentavhengighet og medikamentmisbruk. I Norge finnes det flere tilbud for rusmisbrukere, men lite tilbud rettet mot medikamentavhengighet. Av hjelpeapparatet blir man ofte sett på som en rusmisbruker, og mange ganger får man tilbud om avrusning sammen med narkomane, noe som oppleves som en stigmatisering.

95 pst. av medisinen forskrives av fastlegen. Helsevesenet må derfor i mange tilfeller ta medansvar for at avhengigheten har oppstått.

Statsråden er svært opptatt av tidlig intervensjon og satsing på forebygging i den nye samhandlingsreformen, som det nå jobbes med. Derfor forutsetter jeg at man tar denne pasientgruppen alvorlig, og gjør hjelpeapparatet bedre i stand til å gi alternative behandlingstilbud til pasienter som er i krise.

Interpellanten viser til prosjektet «Medisin mot piller», som har startet et meget viktig arbeid på feltet. Arbeidet skal være forebyggende og gi kunnskap, råd og veiledning til brukere og helsevesen.

Jeg er enig med interpellanten Karin Andersen i at det er viktig at prosjektet «Medisin mot piller» blir videreført, men at det også er nødvendig å sette i gang tiltak som er rettet inn mot hjelpeapparatet, slik at vi får en kompetanseheving på hvordan man kan hjelpe folk som er i alvorlige kriser, med alternative behandlingsmåter til medisiner.

Bente Thorsen (FrP) [12:08:59]: Jeg vil ikke gå så veldig mye inn i problematikken her, for det føler jeg det

er ganske mange andre som har gjort. Men jeg synes det er en veldig viktig sak, og det er ikke minst kjempeviktig å gripe fatt i det at vi har et skille mellom rusmisbrukere og de som uforvarende kommer opp i det med feilmedisinering eller for lang tids bruk av medisiner. Det hender faktisk at folk tar 8–10 tabletter om morgenen, så blir de voldsomt syke, og ingen forstår noen verdens ting, helt til de havner akutt inn på sykehus – da har de kanskje ikke vært i stand til å ta til seg næring eller noe som helst, og så viser det seg at det rett og slett er feilmedisinering. Folk som tar masse medisiner eller blir feilmedisinert, har nok behov for å komme inn til en kontroll for å se om de har gått for lenge på medisinerne, om de ikke lenger tåler dem, osv.

Allerede i dag har vi en kjemperessurs innen helseforetakene og sykehusene som vi kan bruke for å finne ut av medisiner når det gjelder avhengighet og bivirkninger – og så er det den ressursen som apotekene er. Der har vi topp utdannet personell som fullt ut er i stand til å utføre denne tjenesten, men ofte er det ressurser og penger det står på – hele veien er det penger det går på her. Hvis vi hadde benyttet apotekene i helseforetakene som finnes i det ganske land, så hadde vi også fått et godt dekkende tilbud til den pasientgruppen dette gjelder.

Jeg vil sitere fra styringsdokument 2008 fra Apotekene Vest HF:

«Opplæring av pasientar/pårørende og personell

God opplæring er ein føresetnad for å meistre livet ved kronisk sjukdom og for å hindre forverring av helsetilstanden.

Feil bruk av legemiddel er eit stort problem. Det kan skyldast rutinesvikt men også manglande opplæring og informasjon til personell og pasientar/pårørende.

Apoteka Vest skal medverke til gode rutinar for legemiddelhandtering og god opplæring og informasjon overfor personell og pasientar/pårørende.»

Her er det faktisk en mulighet, men da gjelder det å gripe fatt i den og bruke den. For det som er helt sikkert, er at hvis vi skal ha et helhetlig pasientforløp, som høres veldig bra ut – for pasientene ikke minst – er det også viktig at den rådgivningstjenesten kommer ut til institusjonene i kommunene. Nå er ikke jeg noen fagperson på dette, men jeg er ikke helt sikker på om det faktisk er legen som er den beste til å gå inn og se på det, kanskje kan det være farmasøytene og apotekerne som kan være de beste. Jeg stiller spørsmålet.

Poenget med å ta ordet her var rett og slett for å orientere og sette lys på den muligheten vi har i dag.

Karin Andersen (SV) [12:12:38]: Ett er i hvert fall sikkert, og det er at både legene og helsemyndighetene må få mer kunnskap om dette feltet hvis det skal bli en endring på det som mange pasienter opplever, nemlig at de blir syke av den medisinen de får av sin fastlege. Et viktig og sårt punkt, tror jeg, i denne saken – også for legene – er at det kan være vanskelig å innse og akseptere at den praksisen man sjøl har, faktisk har ført til et problem.

Jeg har merket meg at Legeforeningen sjøl sier at de trenger mer kunnskap om forsvarlig forskrivning og alternativ tilnærming, og de mener det trengs et landsdekkende

tilbud. Jeg har også merket meg at «Medisin mot piller», på Hamar, nå jobber med et prosjekt som heter «Hva kan legen gjøre?», der de er i tett samarbeid med primærlegene, nettopp for å skaffe den kompetansen som gjør at færre havner i en slik situasjon som dessverre ofte får ganske vanskelige følger for den enkelte pasient. Det handler om kunnskap, det handler om erfaringsutbytte, det handler om å kunne bli tilbydd seminarer og kurs på dette feltet. For det er ikke noen tvil om at det mangler kunnskap på dette feltet, sjøl om kunnskapen er god – og på deler av feltet handler altså dette som sagt ikke om rus eller om høydosebruk av tunge medikamenter. Derfor er jeg også ganske sikker på at prosjektet «Medisin mot piller», på Hamar, gjerne vil samarbeide med alle som jobber på dette feltet. Det er nok ikke så veldig mange som jobber med akkurat dette i dag, men det er mange som jobber med rus, psykiatri og tyngre medikamentavhengighet.

Jeg er heller ingen medisinsk kyndig person, så jeg vet ikke hvor stor overlapping det er på dette. Men jeg er ganske overbevist om at det er noen særegne problemstillinger knyttet til akkurat denne type medikamentavhengighet, lavdoseavhengighet, som ikke fanges opp av det systemet vi har i dag. Det melder pasientene oss, og det melder også de legene som jobber med dette på grasrota, men som ikke vet helt hvordan de skal ta fatt i det.

Jeg håper at resultatet av denne interpellasjonen blir at vi får satt problemstillinga i fokus, og at vi begynner å sortere hva det er vi snakker om, og hva det er vi ikke snakker om. Så har jeg også et håp om at man kan få jobbe videre med prosjektet. Sjølsagt trengs det kompetanse på dette på ethvert legekantor og i ethvert helseforetak, men jeg er ikke i tvil om at det er noen som må gå i spissen for dette arbeidet. Jeg tror vi har en god samarbeidspartner i prosjektet «Medisin mot piller».

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [12:15:54]: Jeg skal benytte deler av taletiden til å si at jeg har lyttet til interpellanten og til de andre innleggene.

Som sagt, fra prosjektet har vi mottatt både søknad og henvendelse om møte. Jeg tror dette møtet skal være allerede mandag til uken. Vi skal lytte til hva som der sies.

Presidenten: Sak nr. 4 er dermed ferdigbehandlet.

Sak nr. 5 [12:16:22]

Interpellasjon fra representanten Gunnar Kvasshheim til helse- og omsorgsministeren:

«Vi opplever en økende bekymring for helseeffektene ved at mennesker over tid utsettes for stråling fra stadig flere strålekilder. Det er mange eksempler på at personer mener de er blitt syke som følge av eksponering fra mobilmaster, mobiltelefoner og trådløse nettverk. I flere kommuner er man bekymret for stråling i tilknytning til skoler og barnehager. Det er ulike oppfatninger i forskningsmiljøene knyttet til de helsemessige konsekvensene av slik bestråling. En rekke land har innført lavere grenseverdier for stråling enn det som er anbefalt av WHO med bak-

grunn i denne usikkerheten. Fra ulikt hold hevdes det at WHO's grenseverdier er påvirket av tunge næringsinteresser. På flere områder legges føre var-prinsippet til grunn. Det er grunn til å drøfte hvordan en føre var-holdning bør innføres på dette området.

Hva er Regjeringens politikk på området, og hvilke tiltak vil Regjeringen iverksette?»

Gunnar Kvasshem (V) [12:17:41]: Konsekvensene av stråling fra en rekke kilder, som mobiltelefoner, mobilmaster og trådløse nettverk, har fått for lite oppmerksomhet i politikken. Det gjelder lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Flere og flere står nå fram og forteller at de opplever ubehag eller er blitt syke som følge av slik stråling. Mange opplever at de blir latterliggjort i møte med offentligheten – når de står fram med sine erfaringer – og at de ikke blir tatt på alvor i helsevesenet.

Stadig flere mennesker blir eksponert for stadig flere strålekilder – og over stadig lengre tid. Barn og unge er mer utsatt enn tidligere, gjennom bruk av mobiltelefon og trådløse nett i barnehager og skoler. Flere kommuner har uttrykt bekymring over dette. Det er det gode grunner til, ettersom barn og unge er mest sårbare når det gjelder langtidsvirkninger.

Utviklingen innen trådløs kommunikasjon går i et forrykende tempo. For bare 10–15 år siden var mobiltelefonen på vei inn for fullt – i dag er den for alle praktiske formål allemannseie. Trådløse nettverk hadde vi knapt hørt om for få år siden. I dag er dette svært utbredt. Trådløs kommunikasjon integreres stadig mer i andre produkter – f.eks. i leker.

Venstre er et teknologioptimistisk parti. Det betyr at vi ønsker å ta i bruk ny teknologi i miljøets og samfunnets tjeneste. Det ønsker vi også på dette området. Men vi ønsker samtidig en bevisst politikk når det gjelder stråling, basert på føre var-prinsippet, fordi det er usikkerhet knyttet til effektene.

Jeg vil trekke fram et eksempel som de fleste kjenner til. Asbest ble i sin tid hyllet som et vidundermateriale på grunn av sine egenskaper. Man tok materialet mer og mer i bruk, selv om det siden midten av 1900-tallet hadde vært kjent at materialet forårsaket helseproblemer. Interessene knyttet til asbest var så sterke at kritikerne ikke ble lyttet til. Det gikk greit en stund – helt til folk ble alvorlig syke, noen ganger opp til 20 år etter eksponering.

Selv om helseproblemene knyttet til asbest var kjent tidlig, ble asbest ikke forbudt før på midten av 1980-tallet. I dag er det totalforbud mot asbest. Det er bred enighet om at det er bra. Dette eksempelet illustrerer at det kan gå riktig galt når interessene blir så tungt knyttet til et produkt eller en teknologi at kritikerne overses.

Det er store fordeler ved bruk av trådløs kommunikasjon – og dette er en gigantindustri. Men vi ser nå konturene av det som mange mener er helseproblemer knyttet til dette. Derfor trengs det en bevisst politikk – og ikke en tilnærming basert på at en lar tvilen komme næringsinteressene til gode.

Resultatene av forskningen innen denne typen stråling er ikke entydige. Noen forskere avviser at slik stråling kan

ha helsemessige konsekvenser, mens andre forskere mener at det er usikkert – eller konkluderer sågar med at helse-skader kan forekomme eller forekommer. Det er altså betydelig usikkerhet innen forskningen når det gjelder de helsemessige konsekvensene av denne typen stråling. Mange mener at forskningsgrunnlaget ikke er tilstrekkelig til å kunne trekke noen klare konklusjoner i disse spørsmålene. Det er nettopp denne typen usikkerhet som gjør at en bør bruke føre var-prinsippet på et område som dette. Flere hevder også at forskningen på dette området er så dominert av tunge næringsinteresser at forskere som sitter på kunnskaper om skadevirkninger av stråling, tier for ikke å komme i miskreditt.

Jeg tok ved gjentatte anledninger opp med den forrige helseministeren problemstillingene knyttet til stråling, og etterlyste en føre var-tilnærming i håndteringen av disse spørsmålene. I svarene ble den vitenskapelige usikkerheten når det gjaldt helseeffekten ved denne typen stråling, bekreftet, men det ble samtidig avvist at det var behov for ytterligere tiltak gjennom en føre var-tilnærming. Statsråden viste bl.a. til grenseverdiene som er satt av Verdens helseorganisasjon. Flere hevder at disse grenseverdiene er tungt påvirket av sterke nærings- og forsvarsinteresser. Dette er en problemstilling som også ble belyst i NRKs «Brennpunkt» for en tid tilbake.

EU-parlamentet vedtok nylig at grenseverdiene for radiofrekvent stråling er utgått på dato. Grenseverdiene skal opp til ny vurdering og skal senkes. Flere land i Europa har innført strengere grenseverdier enn de som er etablert gjennom Verdens helseorganisasjon. Det europeiske miljøbyrået har anbefalt å bruke føre var-prinsippet i forbindelse med stråling fra bl.a. mobilmaster, og viser til at dette prinsippet er en viktig del av EUs miljøpolitikk.

Det er vanskelig å forstå hvordan Norge, som skal være et foregangsland i miljøpolitikken, ikke er blant dem som leder an når det gjelder grensesetting på dette området basert nettopp på føre var-prinsippet.

Ulike aktører peker også på at de retningslinjene som er etablert, primært er laget for å beskytte folk mot at vev blir varmet opp av stråling når man eksponeres over kort tid. Men hva med andre typer effekter? Flere viser til forskning som peker på at stråling kan framkalle en rekke andre reaksjoner i kroppen – det skal være påvist reaksjoner i kroppens celler og på DNA-nivået som følge av eksponering fra stråling.

Det pekes også på at dataene som har dannet grunnlaget for grenseverdiene, ikke er tilstrekkelige til å sette grenseverdier for eksponering over lang tid, noe som ofte er tilfellet.

Bekymringen for at folks helse ikke er ivaretatt gjennom den politikken som er etablert, har fått mange til å ta kontakt med myndighetene for å få mobilmaster og andre strålekilder fjernet fra skoler, barnehager, nærmiljø eller arbeidsplassen.

Få meter fra landets største barnehage, Bekketunet barnehage i Stavanger, er det satt opp en mobilmast på et kommunalt bygg. Foreldrene reagerer kraftig på denne plasseringen.

I dag er det ofte en mer omstendelig prosess knyttet

til å skifte ut et vindu i et hus enn det er å sette opp en mobilmast nær f.eks. en barnehage. Det burde være et minimum at det ble meldt inn til kommunen hvor mastene skal settes opp. Jeg mener også at det burde lages kjøre-regler som gjør at en styrer unna å sette opp slike master i tilknytning til barnehager og skolebygg. Venstre-folk har lokalt tatt til orde for en slik ordning i flere kommuner.

I møte med forvaltningen opplever mange at det ikke er noen reell klageinstans for saker som omhandler denne typen stråling, dersom man ikke har fått gjennomslag for sitt syn hos Statens strålevern. Den ordningen vi har i Norge med behandling av saker i to instanser, er viktig. På dette området peker mange på at det synes som om denne ordningen ikke er reell.

I enkelte kommuner blir bekymringen med hensyn til stråling tatt på alvor. Jeg vil vise til at det bl.a. i Oslo kommune er besluttet å si opp alle leieavtaler for mobilmaster plassert på byggene til Undervisningsbygg, med utgangspunkt i føre var-prinsippet. Det kunne vært interessant å få helseministerens vurdering av denne beslutningen i Oslo.

Foreningen for eloverfølsomme, FELO, har hatt en stor økning i antall medlemmer på bakgrunn av foreningens arbeid med denne problemstillingen generelt og engasjement i flere konkrete saker. Det er åpenbart at mange føler seg berørt av dette temaet. Jeg vil berømme FELO for innsatsen og også peke på at Norges Miljøvernforbund har gjort et betydelig arbeid for å sette denne saken på dagsordenen.

Jeg håper at dagens interpellasjon kan være et bidrag til økt oppmerksomhet omkring denne problemstillingen. Jeg har også fått merke at det er en stor og økende interesse for spørsmål knyttet til slik stråling. Jeg har mottatt et stort antall brev og e-poster fra folk som er bekymret, ikke minst fra foreldre, som føler usikkerhet knyttet til den påvirkning deres barn blir utsatt for i barnehager og på skoler. Mange forteller også om erfaringer fra arbeidsplasser hvor ansatte har følt ubehag, og at de har merket forbedringer etter at strålekilder er flyttet.

Jeg ønsker ikke å bidra til økt usikkerhet og frykt. Det tror jeg derimot kan bli resultatet om folk føler at myndighetene lokalt og sentralt ikke tar på alvor deres spørsmål og bekymringer. Dette er bakgrunnen for at jeg har bedt helseministeren svare på hva som er Regjeringens politikk på dette området, og hvilke tiltak Regjeringen vil iverksette i en føre var-tilnærming til disse spørsmålene.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [12:27:12]: Det som kalles eloverfølsomhet, får ofte stor oppmerksomhet i pressen, og mange er bekymret for eventuelle helseskader på grunn av strålekilder som basestasjoner, mobiltelefoner og trådløse nettverk. Enkelte opplever symptomer på eloverfølsomhet, som de setter i forbindelse med eksponering fra slike strålekilder. Forskning på feltet blir ofte skjævt framstilt i mediene. En studie som finner at stråling er helsefarlig, kan få stor oppmerksomhet i media, mens andre studier, som ikke viser slike sammenhenger, risikerer ikke å bli omtalt. Det betyr at befolkningen lett kan få et feilaktig inntrykk, kan bli forvirret, av hva som er forskningsstatus på området.

Vi lever i en tid da vi er avhengige av moderne teknolo-

gi, og vi må, tror jeg, akseptere at det er elektromagnetiske felt i våre omgivelser. Nyere kilder til elektromagnetiske felt er vesentlig svakere enn eldre kilder. Teknologien utvikler seg raskt, så selv om kildene er blitt flere, behøver det ikke bety høyere eksponering.

Det sies at en rekke land har innført lavere grenseverdier. Det er det grunn til å nyansere. Noen få land, bl.a. Sveits og Italia, har innført strengere grenseverdier, særlig for basestasjoner. Kina, Russland og noen østeuropeiske land har alltid hatt generelt strengere grenseverdier, men det er liten grunn til å tro at de overholdes særlig strengt.

Interpellanten etterlyser en føre var-holdning til hvordan vi håndterer stråling fra elektromagnetiske kilder. Jeg mener at vår politikk på området bygger på føre var-prinsippet, bl.a. utføres det systematiske målinger ved basestasjoner. Målingene viser at gunstig plassering av stasjonen gir verdier som er en tusendedel av grenseverdien. Høyere eksponering – men fortsatt langt unna grenseverdien – kan forekomme fra antenner som er plassert svært nær bygging, på takterrasser eller på verandaer. I slike tilfeller anbefaler Statens strålevern å velge en annen løsning, dersom det er mulig. Vi ser at en føre var-holdning og en god forvaltning på området gjør at vi oppnår langt lavere eksponering enn de strenge grenseverdiene krever. Jeg mener derfor det kan være vanskelig å finne gode argumenter for enda strengere grenseverdier enn de vi allerede har.

Interpellanten er inne på noe viktig når han refererer til at det fra ulike hold hevdes at WHO's grenseverdier er påvirket av tunge næringsinteresser. Vi mener at det er lite grunnlag for å hevde det. Grenseverdiene fastsettes av en uavhengig kommisjon i den internasjonale strålevern-organisasjonen, ICNIRP. Kommisjonen består av fire komiteer med bred ekspertise innen epidemiologi, biologi, fysikk og optikk. ICNIRP får faglige innspill fra WHO, som nylig har gjennomgått all tilgjengelig forskning om lavfrekvente felt. Arbeidet er gjort av et førtitalls forskere fra ulike forskningsmiljøer over hele verden. I rapporten pekes det også på hull i forskningen. WHO gir ingen anbefalinger om grenseverdier, men diskuterer forvaltning, risikooppfatning, kommunikasjon, forskningsbehov osv.

Statens strålevern her i Norge holder tett kontakt med den internasjonale strålevernorganisasjonen og WHO. Strålevernet har ansvar for at grenseverdiene overholdes, og gir råd om hvordan vi kan redusere eksponeringen fra ulike strålekilder. Det gjelder f.eks. ved bruk av mobiltelefoner og plassering av basestasjoner for mobiltelefoner og trådløse nettverk.

La meg bare dvele litt ved at det er en veldig vanlig teknikk når man skal diskutere denne typen spørsmål å spørre om man kan stole på de internasjonale organisasjonene vi har, når det gjelder å gjennomføre dette. Jeg mener jeg har hørt representanten Gunnar Kvasheim holde ganske kraftfulle innlegg for at man bør stole på denne type internasjonale organisasjoners forskning, f.eks. i klimaspørsmålet. Det finnes også klimaforskere som er uenige i de konklusjonene som FNs klimapanel har trukket. Men da er man veldig klar på at man har en internasjonal organi-

sasjon som har kommet med sine konklusjoner. Det har man også på dette området. Man har en internasjonal organisasjon, man har WHO, og man har gjennomført veldig grundige analyser av hva som finnes av tilgjengelig forskning. De internasjonale organisasjonene har trukket sine konklusjoner.

Det finnes noen forskere som er uenig i det, og vi får da gjøre opp status over hvem vi må ha mest tillit til i en slik sammenheng. Jeg tror at et bærende prinsipp i så måte må være at vi fra myndighets hold i alle fall må stole på at det er de internasjonale organisasjonene vi har tilgjengelige, som vi må bygge på. Det var bare fristende å komme med den tilleggsbemerkningen.

Likevel har interpellanten et poeng i at vi aldri kan være nok føre var. Derfor er jeg glad for at strålevernet har bedt om at det må nedsettes en ekspertgruppe i Norge for nok en gang å gjennomgå forskningsstatus og forvaltning på området. Det betyr jo at vi gjennomgår på nytt de spørsmålene som interpellanten er opptatt av: Hva slags regler vi skal ha for å godkjenne, hvor stasjoner etableres, hva slags føre var-verdier skal ligge til grunn, hva slags klagemuligheter skal legges inn, og hvordan forvaltningen skal håndteres.

I Helse- og omsorgsdepartementet er vi i ferd med å nedsette en slik arbeidsgruppe, basert på et bredt tverrfaglig miljø. Vi etablerer den gruppen i samarbeid med Samferdselsdepartementet. Det siste er viktig, for her ligger veldig mye av f.eks. basestasjonsproblematikken. Vi skal gjennomgå forvaltningspraksis på området. Det er et forsøk på å svare veldig positivt på invitasjonen i interpellasjonen.

I tillegg – og det er også viktig – er det allerede etablert en arbeidsgruppe, ledet av Sosial- og helsedirektoratet, som skal gjennomgå situasjonen for eloverfølsomme personer. Det er en arbeidsgruppe som består av representanter fra Sosial- og helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet, Statens strålevern og den foreningen som også interpellanten omtalte, Foreningen for el-overfølsomme, FELO. Målet med den arbeidsgruppen er å øke kompetansen i helsetjenesten om eloverfølsomme, styrke forskning på feltet og bidra til gode tiltak for eloverfølsomme. Man skal også prioritere å lage veiledningsmaterieell til helsepersonell.

Jeg mener at samlet sett er det viktig for meg som ansvarlig statsråd å understreke at vi følger de anbefalinger vi får fra et bredt internasjonalt forskningsmiljø. I forhold til en føre var-holdning ligger vi jevnt over langt under de grenseverdiene som ligger i de anbefalingene. Jeg mener at det ikke er grunn til å tvile på de anbefalingene, ut over at det alltid er slik at man selvfølgelig kan stille spørsmål ved enhver anbefaling.

Når det er sagt, ønsker vi å ha samme holdning som interpellanten, altså føre var, og derfor nå to arbeidsgrupper. En som går rett til kjernen av det som her spørres om: hva vet vi, og hvordan kan forvaltningen fungere best på området, og hvordan skal vi jobbe overfor mennesker som mener at det at man har vært utsatt for stråling, har ført til eloverfølsomhet.

Gunnar Kvasshheim (V) [12:37:15]: Jeg vil takke statsråden for svaret. Jeg hadde store forventninger til det, for jeg opplever helseministeren som en statsråd som er trygg i jobben sin, og som er åpen for å revurdere etablerte standpunkter. Slik sett er jeg skuffet over det svaret jeg har fått i dag. Selv om det har blitt vist til at det skal nedsettes en arbeidsgruppe som skal se på forskningsstatus, synes jeg svaret preges av at en er svært komfortabel med det som er dagens politikk, og med det grunnlag den er etablert på.

Statsråden viste til klimaspørsmålet, hvor Venstre har et sterkt engasjement bygd på internasjonale forskningsresultater. Det er et godt eksempel på det som jeg mener bør legges til grunn på dette området. Jeg har sagt at selv om en bare er 20 pst. sikker på at det er sammenheng mellom det som er menneskeskapt og det som skjer av klimaendringer, er det grunn til å handle ut ifra et føre var-prinsipp. En går ikke over isen hvis det er 30 pst. mulighet for at en går igjennom. Dette er et svært godt eksempel på at en bør bruke føre var-prinsippet også når det gjelder disse spørsmålene.

Det er også i de innspillene som har kommet til norske myndigheter, gitt beskjed om at en ikke kan garantere at det ikke er skadevirkninger i et langtidsperspektiv. Jeg synes ikke det svaret som er gitt i dag, godt nok ivaretar de utfordringene vi står overfor. Jeg savner et synspunkt fra statsråden om hva kommuner bør gjøre i forhold til master i nærheten av barnehager og skoler. Jeg savner et opplegg som er mer framdriftig enn det som en skisserer nå. Jeg er kjent med den arbeidsgruppen departementet har satt ned, men der trengs det et politisk trykk for å få en annen framdrift i det arbeidet enn det som en så langt har erfart.

Jeg har også behov for å få en forklaring på hvorfor Norge ikke skal gjøre som EU nå sier: slå fast at grenseverdiene er utgått på dato og bør settes ned. Hva er grunnen til at Norge, som skal være et foregangsland på miljøområde etter miljøområde – i alle fall i teorien – ikke har ambisjoner om å være det på dette området? Hva er grunnen til at en i motsetning til mange andre land som ser på dette på nytt, er så komfortabel med situasjonen at en ikke vil se på dette i lys av de kritiske innvendingene som har kommet? Det er klar usikkerhet knyttet til langtidseffektene av stråling, og det er klar usikkerhet knyttet til akkumulerbare effekter når det gjelder f.eks. situasjonen i et klasserom hvor det er mobiltelefoner, trådløst nettverk, og det kan være mobilmaster i nærområdet.

Så jeg vil oppfordre statsråden til – la oss si – å bli mindre preget av vanetenking og litt mer åpen for de kritiske utfordringene som vi står overfor.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [12:40:37]: Dette var et veldig interessant innlegg. Jeg gleder meg til å se oppfølgingen fra Venstre i så måte.

Slik jeg opplevde representanten Kvasshheim nå, sier han at helt uavhengig av hva internasjonalt forskning viser av hva som er faremomenter – dersom det likevel finnes noen som mener at det er farlig, skal det prege gjennomføringen av norsk politikk. Det kan det bli interessant å se

systematikken i, hvis Venstre virkelig har tenkt å gjennomføre det, hvis føre var-politikk skal bygges på det prinsippet. Vi vet jo at noe av det farligste en kan sette i gang med i Norge i dag, er å kjøre fra Oslo til Trondheim i kveld. Det er en veldig stor fare for at noe kan gå galt. Hvis føre varholdningen da skal være at vi må sørge for å forby kjøring mellom Trondheim og Oslo, er det en forståelse av føre var-politikk som etter min mening ligger langt utenfor det som vi kan gjennomføre av norsk politikk.

Det er viktig for meg å understreke at vi fra norske myndigheters side, på akkurat samme måte som da Venstre var i regjering for tre år siden, legger vekt på alle tilgjengelige forskningsdata og legger vår politikk ut fra det. De tilgjengelige forskningsdataene tilsier at dette ikke er farlig med gitte grenseverdier. Vi har valgt en politikk der vi ligger langt under de gitte grenseverdiene. Så sier vi at allikevel skal vi gjennomgå dette en gang til. Hvis det kalles en passiv holdning, er jeg veldig uenig med Kvasheim – veldig uenig. Det er ikke en passiv holdning, det er en veldig aktiv holdning. Derfor sier jeg at nå gjennomgår vi hele forskningsmaterialet en gang til, og vi gjennomgår hele forvaltningspraksisen en gang til. Dersom det er slik at vi trenger nye regler for godkjenning av master osv., skal vi innføre det. Men vi må jo få forslag til hvordan vi skal bygge opp det regelverket, og får vi det, skal vi gjennomføre det.

Det er etter min mening det å ta ansvaret som myndighet på alvor, både ved å si at vi følger de anbefalingene Verdens helseorganisasjon gir oss, og vi følger dem på den måten at vi ligger langt under de grenseverdiene som er anbefalt. Allikevel og til tross for det gjennomgår vi alt på nytt.

Det er nesten slik at man kunne ha ønsket Venstre tilbake i regjering for å se på hvordan de hadde styrt landet ut fra det innlegget Kvasheim hadde nå, men jeg må vel styre lystene mine i så måte.

Jan-Henrik Fredriksen (FrP) [12:43:46]: Jeg har faktisk litt lyst til å rose statsråden. Vi har et bra vern i Norge. Vi hadde også et bra vern under den forrige regjeringen.

Jeg er meget glad for at statsråden i dag sier at man skal sette ned et ekspertutvalg for på nytt å gå igjennom alt som har med stråling å gjøre. Det er viktig, for ting er i utvikling, og ting står ikke stille. Men jeg tror det blir veldig vanskelig hvis man skal utlove noen garantier for at ingen skal kunne bli skadet, når vi vet i hvor stor grad følsomheten for stråling varierer fra menneske til menneske. Det er jo der det store problemet ligger: Hvordan skal vi kunne få til et vern som ivaretar alle i samfunnet, når følsomheten er så variabel som den er?

Går vi ut for å samle inn kunnskap og rapporter om strålefare og stråleproblemer, vil vi se at om vi henter inn 100 rapporter, slår de hverandre omtrent i hjel. Det er veldig ulike oppfatninger om hva som er riktig, og hvor grenseverdiene skal ligge. Det er ingen tvil om at vi trenger langt mer forskning på dette området. Å krangle om grenseverdier blir i prinsippet ganske håpløst når vi ikke har på plass en forskning som kan bekrefte eller avkrefte om stråling er skadelig – da med utgangspunkt i hvor følsomt

hvert enkelt menneske er. Å sette en grense på det nivået eller det nivået uten å ha på plass en slik type forskning først blir meningsløst. Så kan man krangle om grenseverdier så lenge man vil, men det er faktisk ved å få forskning på plass at man får reelle grenser å forholde seg til som ivaretar vår egen befolkning.

Statsråden var så vidt inne på internasjonale regler og Russland, og om man overholder grenseverdiene der. Da kan jeg bekrefte at det gjør man ikke. Der sender man med så sterke signaler at i hvert fall der jeg bor, har jeg ikke lenger Telenor, NetCom eller andre norske selskaper. Det eneste jeg kan ringe over, er Russland. Så at de bryter internasjonale avtaler, er det ingen som helst tvil om.

Jeg er litt uenig med interpellanten som sammenligner med asbest. Vi vet alle hvilke skadeproblemer man hadde med asbest en gang i tiden, men jeg vet ikke om det er relevant å sammenligne ulike typer trådløse nettverk, mobiltelefoner og baser med asbest. Asbest er et støv som man kan få i seg, og som kan utvikle kreft. Stråler er noe helt annet. Uansett hva vi velger å gjøre, er det altså slik at trådløse nettverk i alle sine former, mobiltelefoner i alle sine former har kommet for å bli. De er der i dag, de vil være der om ti år, de vil være der om 20 år. Men det betyr ikke at ikke vi skal gjøre en jobb gjennom forskning, som skal ivareta de fleste av oss, helst alle. Men det er vanskelig, for vi vet at vi har ulik følsomhet for stråling. Derfor må vi legge ned en mye større innsats når det gjelder forskning.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:48:42]: Eg er veldig glad for interpellasjonen frå representanten Kvasheim. At me får vite meir om helseeffektane av den strålinga som me blir utsette for, er viktig, nettopp fordi me i dag har mange fleire strålekjelder enn det me hadde i tidlegare tider. Eg synest òg at det eksemplet med asbest som Kvasheim bruker, er spennande, for historia er full av eksempel på at me berre ser det positive når me får nyvinningar, medan me ikkje alltid ser den helsemessige og den miljømessige delen av dei. Asbest blei brukt som eksempel. Me kunne òg ha brukt kvikksølv som var ei typisk nyvinning som me opplevde som bra, men som me såg hadde nokre effektar som me ikkje kjende til. Dei bromerte flammehemmarane, som gjorde at visse ting ikkje skulle ta fyr, såg me òg hadde ein miljøeffekt og ein helsemessig effekt som me ikkje kjende til. Derfor er føre var-haldning veldig viktig. Det er viktig at me ikkje undervurderer den problemstillinga som her er teken opp.

Det er særleg to ting eg har lyst til å utfordre statsråden på. Det eine er den praktiske politikken. Det andre er det som òg representanten Fredriksen tek opp, som går på forskning. Dette er eit område som me ikkje veit nok om i dag. I alle fall frå ein lekmannsståstad, der eg høyrer til, vil eg seie at det verkar som om det er fagleg ueinigheit om dette, og at eit internasjonalt samarbeid om dette bør kome på plass.

Eg har lyst til å bruke to konkrete eksempel. Det eine er ei naudnettmast ved Rykkinnhallen som er plassert berre 40–50 meter frå næraste skule. Der synest eg det er viktig å få fram at dersom me flyttar den masta 50 meter, slik at

ho står 100 meter frå skulen, reduserer me strålinga fire gonger.

Eit anna eksempel er ei planlagd mast i nærleiken av Toppenhaug barnehage – ei sak som eg veit representanten Tenden har vore engasjert i.

Begge er eksempel der barn og unge er inne i biletet. Vi veit òg, som representanten Kvasshheim sa i innlegget sitt, at det er barn og unge som er mest utsette for stråling. Ikkje minst opplever vi angst for denne faren i nærmiljøet, blant foreldre og blant lærarar.

Direktoratet for naudkommunikasjon seier òg at så langt det er mogleg, skal me unngå å plassere stasjonane nærare enn 100 meter frå skular og barnehagar – ifølgje direktør Tor Helge Lyngstad.

Utfordringa i dag er at me har konkrete eksempel på at dette ikkje blir følgt opp, og at dei blir plasserte nærare. Reaksjonar på elektromagnetisk stråling er kjende, bl.a. som eloverfølsemd. Mange rapporterer om plager i form av smerter i kroppen, øyresus, kvalme, søvnløyse, stikking i huda m.m. Ei rekkje forskarar verda over ropar no eit varsku og set stråling frå mobilmaster og trådlause nettverk i samanheng med stadig fleire sjukdommar. Elektromagnetisk stråling kan bli eit omfattande folkehelseproblem som vil gjelde mange enkeltmenneske. Viktig blir derfor eit føre var-prinsipp, forskning og førebyggjande arbeid.

Eg er glad for at statsråden kjem med sine to utval som skal sjå på dette, eit som skal sjå på den faglege delen, og ikkje minst det andre som skal ta opp følgjene for dei som opplever dette på kroppen, slik at dei blir høyrde. Eg synest det er bra at vi får eit tydelegare arbeid når det gjeld dette, at det blir teke ein runde, at vi òg har ei føre varhaldning til denne problemstillinga, og til slutt at vi òg får meir forskning på dette området. Debatten så langt har jo avslørt at det er ueinigheit om dei faglege delane, og då er forskning den beste måten for å kome i djupna.

Borghild Tenden (V) [12:53:33]: Jeg opplever bekymring i Akershus omkring stråling fra ulike master og sendere. Utbyggingen av nødnettet i Bærum har utløst en del reaksjoner. Som representanten Hareide nettopp sa, ble det i sommer satt opp en mast under 50 meter fra Berger avdeling på Rykkinn skole. Det planlegges en mast knapt 100 meter fra Toppenhaug barnehage på Bærums Verk. Disse sakene har ført til bekymringer for strålefaren i lokalmiljøet, da det viste seg at Direktoratet for nødkommunikasjon bryter med sine egne retningslinjer om å ikke plassere master nærmere enn 100 meter fra skoler og barnehager.

Jeg har tidligere tatt opp denne saken med helseministeren. Jeg mener det er avgjørende for tilliten mellom myndighetene og befolkningen at de retningslinjene som er etablert, etterfølges så langt det er praktisk mulig.

Jeg vil berømme velforeningene og de som har engasjert seg i disse sakene i Bærum. Mange opplever å ikke bli tatt på alvor, til og med latterliggjort. Jeg har selv erfart dette etter at jeg tok denne konkrete saken opp med helseministeren. I en kommentarartikkel på nettstedet LO-Aktuelt ble mitt initiativ karakterisert på en måte som jeg ikke ønsker å gjengi i denne stortingssal. Den artikkelen er nok et eksempel på hvordan bekymringene knyttet til

de helsemessige konsekvensene av denne strålingen blir forsøkt avvist.

Den forrige helseministeren bekreftet i sine svar til Stortinget at det ikke er noen klare konklusjoner å trekke fra forskningen på dette området, som kan bekrefte eller avkrefte helsepåvirkningen av denne type stråling. Derfor må vi ta folk på alvor når de sier de påvirkes helsemessig. Det er nettopp i slike tilfeller det er nødvendig med en tilnærming basert på føre var-prinsippet. Stråling blir mer og mer utbredt. En kan se for seg konsekvensene dersom de helsemessige effektene viser seg å være større enn det vi ser konturene av i dag.

Jeg synes det er viktig, som Gunnar Kvasshheim tidligere har påpekt, at man får på plass noen kjøreregler for hvordan slike spørsmål skal håndteres med bakgrunn i føre var-tilnærmingen. Venstre ønsker ikke å bidra til å øke usikkerheten og frykten omkring disse problemstillingene, men vi må ta på alvor at mennesker mener de har blitt syke som følge av strålingen, og at folk føler ubehag ved å være i nærheten av strålekilden. En bevisst politikk på dette området er avgjørende for folks tillit til at disse spørsmålene håndteres på en god måte av myndighetsapparatet.

Jeg vil avslutte med en utfordring til helseministeren på om han forstår at folk er bekymret for strålingen fra nødnettet som nå bygges i Bærum, når direktoratet ikke følger opp sine egne retningslinjer. Og jeg vil oppfordre helseministeren til å bidra til at de konkrete utbyggingssakene i Bærum blir håndtert videre på en måte som skaper tillit hos de partene som i dag er berørt.

Vigdis Giltun (FrP) [12:56:58]: Fremskrittspartiet mener også at det er viktig å konsekvensutrede farer og eventuelle skader som kan knyttes til radioaktiv forurensning og forskjellige typer stråling. Den teknologiske utviklingen går raskt, og det er derfor viktig å avdekke virkningen av stråling, slik at folk, dyr og naturen for øvrig ikke utsettes for unødig skade. Det er stor usikkerhet med hensyn til skadevirkninger på sikt, og vi mener derfor at det må rettes mer oppmerksomhet mot den totale radioaktive forurensningen, som bl.a. barn utsettes for fra omgivelsene allerede fra fødselen. Det er en helt annen situasjon enn det det har vært i tidligere generasjoner. Dette må følges opp, og forskningen må fokusere mer på hvordan virkningen av ulike typer stråling blir på sikt.

Vi har hørt de siste dagene på tv at bl.a. babycalls kan være skadelig. Det betyr veldig mye for foreldre med små barn å få vite om det er noe i dette, eller om det bare er skremsepropaganda.

Det er fremdeles stor usikkerhet blant folk om stråleskader fra strømførende lufttrekk kan gi økt forekomst av kreft. Selv om forskningen så langt viser at det skal veldig mye til, skaper det angst og frykt. Jeg vil i den forbindelse vise til Årum i Fredrikstad, hvor et boligfelt fikk satt opp et lufttrekk tvers gjennom feltet for tre år siden. Det var Hafslund som fikk tillatelse til det, og det skulle ikke medføre noen fare. Dette føler ikke befolkningen der seg trygg på. Det har vært mange aksjoner, men de når ikke fram. Uansett om de ikke påføres noen kreftfare, har det påført mange av dem som bor der, psykiske problemer, for

de føler fremdeles at de bor i et område hvor de utsettes for stor helsefare.

Felles for all type stråling er at negative helseeffekter kan opptre, og at viktige samfunnsverdier kan ødelegges. Det er derfor viktig at stråleforskriften følges nøye opp med kontroller og nasjonale overvåkingsprogrammer, og at samarbeidet med internasjonale tilsynsmyndigheter styrkes. Strålevernet skal jo følge opp med informasjon i forvaltningsstrategien for elektromagnetiske felt, sammen med Norges vassdrags- og energidirektorat, og særlig viktig er det at forhold knyttet til boligmiljøer følges nøye opp.

Det var en radonundersøkelse i 158 kommuner, som avdekket et stort behov for informasjon og kompetanseheving på dette området. Radon er en naturlig stråling man utsettes for, men likevel er det viktig å jobbe videre med det. Radon er vel én av de mest vanlige årsakene til kreft, og det er veldig mange som har boliger, og ikke er klar over at de utsettes for den helsefaren. Så det er viktig å jobbe videre med det programmet, og kanskje også med støtteordninger eller tiltak som gjør at folk får beskyttet seg i boligene sine, og at de blir klar over farene.

Som politiker har jeg fått flere henvendelser som viser at mange føler uro og usikkerhet knyttet til helseeffektene av elektromagnetiske felt, og bl.a. dette med kraftledninger, som jeg nevnte. Dette gjelder også stadig flere områder, som mobiltelefoner og annet teknologisk utstyr. Vi vet at utviklingen går veldig raskt. Det er mange økonomiske fordeler ved de teknologiske framskrittene, og det er ofte fordeler som vi i vårt daglige liv setter veldig stor pris på. Det spørs vel om iveren etter å avdekke negative effekter er stor nok. Det ligger selvfølgelig mye penger i det.

For ikke å skape unødig frykt, og for å sørge for at vi ikke tar i bruk ting som gir alvorlige skadevirkninger over tid, er selvfølgelig forskning veldig viktig. Forskning er så veldig mye, og det er viktig å forske videre der det avdekkes en mulig fare. Noen farer får man ikke sett før det har gått veldig mange år. En sannhet er ikke en sannhet evig, det kjenner vi til. Det ble også nevnt her i forbindelse med asbest at noe som kan ses på som veldig bra i en periode, kan vise seg å være farlig i en annen periode. Vi kan ikke slutte å følge utviklingen, vi kan ikke slutte å bruke alt det som teknologi og framskrittene gir oss, men vi må i hvert fall sørge for å gi et godt grunnlag for forskningen, for å gi oss et trygt tilbud, slik at vi kan leve våre liv videre med alle de gode framskrittene som kommer.

Kenneth Svendsen hadde her overtatt presidentplassen.

Gunnar Kvasshheim (V) [13:01:56]: Jeg prøvde i mitt innlegg å si at jeg følte at det på dette området var tilstrekkelig sprik i de faglige rådene som kommer fra forskere i inn- og utland, til at en burde legge føre var-prinsippet til grunn, slik vi gjør på mange andre områder. Jeg føler at statsråden tok litt lettvtint på den dokumentasjonen som nå

er på at det er sprikende uttalelser fra forskningsmiljøer på dette området.

Så synes jeg det er billig av statsråden å si at det som er status på dette området, også var status for tre år siden, da Venstre satt i regjering. Politikk er en dynamisk prosess hvor ny kunnskap og nye erfaringer gjør at en justerer kursen og videreutvikler politikken. Det er det EU har gjort når de nå i høst sier – med over 519 stemmer, tror jeg det var – at de ønsker å justere grenseverdiene fordi de har gått ut på dato. Mitt spørsmål til helseministeren er: Hvorfor ønsker ikke han at Norge skal justere grenseverdiene? Mange mener de har gått ut på dato, ikke bare Venstre, men også flertallet i den forsamlingen i EU som jeg refererte til, og mange andre.

Det er bra at det er en gruppe som nå skal gå igjennom status. Det som ikke er like bra, er den grunnholdning som jeg synes statsråden har, at han er veldig komfortabel med dagens situasjon. Jeg ber statsråden sørge for at det blir bedre framdrift i den arbeidsgruppen som er satt ned, enn det det har vært så langt.

Jeg har også lyst til å utfordre statsråden på et punkt som kom fram i et svar fra tidligere helseminister Brustad til undertegnede. Med henvisning til de råd som var gitt tidligere om plassering av mobilmaster, lovt Brustad at hun skulle følge opp hvordan de anbefalingene som her var gitt, var fulgt opp.

Jeg kunne også tenkt meg å høre hva helseministeren mener om den beslutning som er truffet i Oslo om å si opp avtalene om å plassere mobilmaster på skolebygg nettopp ut fra føre var-prinsippet. Synes statsråden det var klokt? Synes statsråden det vil være klokt at kommunene diskuterer denne politikken, slik at en får en oversikt over hvor master faktisk settes opp, og at en får en diskusjon om en skal ha retningslinjer for hvor langt de plasseres fra f.eks. barnehager?

Min ambisjon har vært å være med på å sette denne saken på dagsordenen. Det har vi klart. Jeg hadde håpet at vi skulle komme lenger i retning av føre var-holdningen enn det vi har klart i dag. Jeg vet ikke svaret på de spørsmålene som er blitt tatt opp her i dag, det er derfor jeg spør, og det er derfor jeg er ydmyk i forhold til den usikkerhet som jeg mener er på dette området. Dette er en sak Venstre kommer til å følge videre.

Statsråd Bjarne Håkon Hanssen [13:05:11]: At politikken er dynamisk, er representanten Kvasshheim det beste eksempelet på.

Folk er usikre, blir det sagt. Folk vil ha svar på noen spørsmål, og da spør man myndighetene: Hva er situasjonen? Kan vi føle oss trygge? Da spør jeg meg: Hvordan skal jeg svare på det spørsmålet? Jo, da må jeg orientere meg i landskapet.

Det er slik at på dette området har verdenssamfunnet, heldigvis, blitt enig om å etablere en internasjonal strålevernorganisasjon og samarbeide om den. Vi har blitt enige om at Verdens helseorganisasjon skal ha dette feltet i fokus. Så har den internasjonale strålevernorganisasjonen i samarbeid med Verdens helseorganisasjon nylig gjennomgått all tilgjengelig forskning. På basis av det har

den internasjonale strålevernorganisasjonen fastsatt noen grenseverdier. Politikken her i Norge er at vi ligger langt under disse grenseverdiene. I de fleste sammenhenger, og i eksempler som har kommet fram i dag, ligger stråleverdiene på en tusendel av disse grenseverdiene. Disse grenseverdiene er jo satt for at folk skal føle seg trygge. Det internasjonale samfunnet sier at følger du disse grenseverdiene, vil du føle deg trygg – og vi ligger på en tusendel av disse! Så er det alltid slik at det er usikkerhet. Det er det beste svaret jeg kan gi på om folk er trygge.

Så skal vi stimulere til enda mer kunnskap, enda mer forskning, og enda mer gjennomgang. Derfor har vi nedsett ekspertgruppe, både for dem som føler at de blir syke, og for å gjennomgå all tilgjengelig forskning, behovet for mer forskning, forvaltningsregler, hva som trengs for å sette opp en mast utenfor en barnehage, osv., for å forsikre oss enda en gang om at vi er helt i front i så måte.

Det kan godt være at vi velger å gjøre det som representanten Kvassheim er opptatt av, reduserer grenseverdiene enda mer. I forhold til strålingen nordmenn blir utsatt for, har det ingen betydning, fordi vi ligger langt under de grenseverdiene i dag. Men hvis man er opptatt av symbol-

politikk i denne sammenhengen, kan vi selvfølgelig redusere grenseverdiene. Det vil være blant de temaene som ekspertgruppen vil utrede.

Med all mulig respekt for denne ærede forsamling føler jeg at Regjeringen her virkelig gjør et aktivt, godt arbeid. Vi tar folks bekymring på alvor, vi følger de internasjonale anbefalingene, og vi gjennomgår om vi i tillegg skal forsterke dem ytterligere.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten er dermed avsluttet.

Etter at det var ringt til votering, uttalte **presidenten:** Stortinget går da til votering.

Votering i sak nr. 1

Komiteen hadde innstilt:

I

I statsbudsjettet for 2008 gjøres følgende endring:

Kap.	Post	Formål	Kroner
1640 (Nytt)	70	Utbetalinger i henhold til garanti for bankinnskudd Utbetalinger i henhold til garanti for andel av innskudd i den norske filialen av Kaupthing Banki Hf, bevilges med	400 000 000

II

Stortinget samtykker i at staten garanterer for inntil 400 mill. kroner overfor alle innskyterne i den norske filialen av Kaupthing Banki Hf for andel av innskudd som er sikret i den islandske innskuddssikringsordningen, slik at norske myndigheter kan forskuttere det som etter reglene skal dekkes av den islandske sikringsordningen, mot å overta hver enkelt innskyters krav på Kaupthing Banki Hf og/eller den islandske garantiordningen.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 2

Komiteen hadde innstilt:

Finansdepartementet gis fullmakt til å gi en garanti som innebærer at den norske stat ved Finansdepartementet forplikter seg til å holde de offentlig oppnevnte styremedlemmene i Kaupthing Banki Hf, norsk filial under offentlig administrasjon, skadesløse for eventuelt ansvar som de i henhold til bindende rettsavgjørelse skulle bli pålagt som følge av utførelsen av sine styreverv, med unntak av ansvar

pådratt forsettlig eller ved grov uaktsomhet. Skadesløsholdelsen skal omfatte eventuelle nødvendige omkostninger til sakførsel i forbindelse med at ansvar eventuelt blir påstått overfor medlem av styret. Garantien kan også omfatte pliktig sikkerhetsstillelse fra administrasjonsstyrets medlemmer i henhold til forskrift 12. oktober 2008 om offentlig administrasjon av filial av finansinstitusjon med hovedsete i annen stat § 4. Fullmakten er begrenset oppad til 500 mill. kroner, samt begrenset til administrasjonsstyrets virksomhet fram til og med 31. desember 2010.

Votering:

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Presidenten: I sakene nr. 3–5 foreligger det ikke noe voteringstema.

Sak nr. 6 [13:17:40]

Referat

Presidenten: Det foreligger ikke noe referat. Dermed er dagens kart ferdigbehandlet.

Forlanger noen ordet i henhold til forretningsordenens § 37 a før møtet heves? – Møtet er hevet.